Philatelica

87/2

Philatelica 87/2

TARTALOM

GAZDA ISTVÁN: Postai cenzúra Magyarországon – II. rész: Az I. világháború utáni időszak 1
GERHARD WESSELY (Ausztria): Az 1850-ben kiadott osztrák bélyegek gyakorisága leveleken 14
HARKÁNYI ISTVÁN 21
DR. PALOTÁS ZOLTÁN: Az 1938-ban visszacsatolt Felvidék pótbélyegzői 22
Figyelmébe ajánljuk
– *ORBÁN FERENC (DÁNIA): Fontoljuk meg és vessük latba* 35
– *Az 1789. évi postadíjszabás (HRABÁL LÁSZLÓ)* 36
– *Csomagdíjszabási táblázatok (1913)* 37
– *Újabban felfedezett ellenőrző számbélyegzők 1945–46-ból (LIPTÁK ISTVÁN)* 38
Idegen nyelvű tartalom 40

A MAGYAR BÉLYEGGYŰJTŐK ORSZÁGOS SZÖVETSÉGE
TUDOMÁNYOS KÖZLÖNYE
BUDAPEST VI., VÖRÖSMARTY U. 65.
FELELŐS SZERKESZTŐ: SURÁNYI LÁSZLÓ
SZERKESZTŐK: HRABÁL LÁSZLÓ, DR. SIMÁDY BÉLA,
SIMON GY. FERENC ÉS VISNYOVSZKI GÁBOR
MŰSZAKI SZERKESZTŐ: TÖLGYESI BEÁTA
FELELŐS KIADÓ: KISS ERNŐ
XVII. ÉVFOLYAM
A KIADVÁNYT AZ EDITORG GM GONDOZTA
87.3171 SZOLNOKI NYOMDA – FELELŐS VEZETŐ: GOMBKÖTŐ BÉLA

Postai cenzúra Magyarországon – II. rész
Az I. világháború utáni időszak

GAZDA ISTVÁN

Az I. világháború utáni cenzúra sokrétűbb, mint az I. világháborús. Az erre vonatkozó irodalom minimális, az irodalmi információk rendkívül hiányosak. Erre való tekintettel úgy véltem, hogy célszerű meglévő ismereteimet közreadni annak reményében, hogy az ahhoz érkező hozzászólások, kiegészítések számos eddig nem ismert adatot hoznak majd felszínre.

1. Történelmi háttér

Az I. világháború utáni cenzúrában bizonyos alapvető történelmi ismeretek nélkül nem lehet eligazodni. A szükséges történelmi háttér dióhéjban a következő:

Az I. világháborút a központi hatalmak, köztük az Osztrák–Magyar Monarchia, elvesztették. A Monarchia 1918 őszén fegyverszünetet kért, ennek aláírására 1918. november 3-án került sor Padovában. Még a fegyverszünet aláírását megelőzően, 1918. október 30-án Horvát–Szlavon ország (a továbbiakban röviden: Horvátország) kivált a Monarchiából.

Még a Monarchia formális fennállása alatt, Belgrádban megtörtént a fegyverszüneti megállapodás 1918. november 13-án, a magyarokkal is.

Ez ír elő magyar területen különböző demarkációs vonalakat, ill. megszállási övezeteket, amelyek azonban messzemenően eltértek a végül is megszállt területektől (azaz lényegesen korlátozottabbak voltak).

A Monarchia röviddel a belgrádi megállapodás után, 1918. november 16-án formálisan is megszűnt és Magyarország e napon Köztársasággá alakult. E Köztársaság 1919. március 21-én alakult át Tanácsköztársasággá, amelyet azután 1919. augusztus 1-jén az intervenciós csapatok katonai győzelmei következtében levertek.

Az országot a belgrádi fegyverszüneti egyezményt követően részlegesen megszállták a Felvidéken a cseh, a Délvidéken a szerb haderők. Fiumét olasz csapatok szállták meg. A románok Erdélyt kezdték el fokozatosan megszállni. A demarkációs vonalak időnként változtak és ezzel a megszállt területek nagysága folyamatosan nőtt.

A megszállók ellen a Tanácsköztársaság vette fel a harcot; a cseheket átmenetileg visszaszorították, majd az Antant felhívására kénytelenek voltak visszavonulni, a románoktól viszont vereséget szenvedtek a Tanácsköztársaság csapatai és ezt követően a román csapatok végül is Budapestet, sőt a Dunántúl egy kisebb részét is megszállták.

Az ötödik megszálló hatalom Franciaország volt, amelynek expedíciós hadserege előbb Arad térségében tartózkodott, és a szerb és román megszálló haderők szétválasztása is feladatát képezte. A szerb–román véleményeltérések elsősorban Bánát miatt merültek fel. Végül is Bánát e két megszálló hatalom között megosztásra került (így például a korábban szerbek megszállta Temesvár román megszállás alá került), a franciák pedig Szegedre tették át székhelyüket.

A franciák által megszállt Szegeden már a Tanácsköztársaság időszakában szerveződni kezdett az ellenforradalmi fehér hadsereg és kormány (sőt az utóbbi előbb Aradon alakult meg átmenetileg). A Tanácsköztársaság megszűnése után azonban nem vehették át rögtön a tényleges hatalmat az ország felett, csak később. Közben a szegedi kormánytól függetlenül Budapesten az Antant hatalmak által végül is el nem

ismert kormányok működtek igen korlátozott hatalommal. A fehér sereg előbb a Duna-Tisza közére, ill. a Dunántúlra vonult be, a románok csak 1919 novemberében ürítették ki Budapestet, ill. vonultak vissza a Tisza vonalára (november 14–16.), lehetővé téve a fehér hadsereg budapesti bevonulását (1919. november 16.). A tiszántúli területekről a románok pedig csak az ezt követő hónapokban vonultak ki, ekkor vehette át a fehér hadsereg az uralmat, javarészt 1920 elején.

A királyság formálisan az 1920. évi I. tc-vel állt vissza (1920 február). Horthy, a fehér hadsereg fővezére kormányzóvá választása pedig 1920. III. 1-jén történt meg. A fegyverszünet 1920. június 4-én vezetett el a trianoni békeszerződéshez. Ezzel kialakultak az I. világháború utáni új magyar határok, az azokon belüli területek megszállása – kivéve a szerbek által megszállt baranyai részekét – megszűnt, a határokon kívüli korábbi megszállt területek pedig külfölddé váltak. A baranyai szerb megszállás csak 1921. augusztus 21-én ért véget. Ugyancsak 1921-ben került csak sor az Ausztriának ítélt burgenlandi területek tényleges átadására.

2. Postatörténeti megfontolások

Az I. világháború utáni cenzúra pontos kezdetének meghatározása nehéz. Formálisan azt a padovai, ill. belgrádi fegyverszüneti megállapodásoktól is lehet számítani. Nyilvánvaló azonban, hogy a november elején netalán előforduló K.u.K. cenzúra még az I. világháború cenzúrájához tartozik.

Az I. világháború utáni cenzúra időszaka így 1918 novemberétől kb. 1923-ig tartott, egyes viszonylatokban (pl. szovjet) tovább is, és a Magyarországra irányuló levelezésben még 1924-ben is találhatók cenzúrázott küldemények. Így talán helyesebb az I. világháború utáni magyar postai cenzúra időszakát 1918 novemberétől 1924-ig terjedőnek tekinteni.

A teljes időszak vizsgálatát azonban többféleképpen is fel kell osztanunk (területileg, ill. időben is), éspedig:

a) A mindenkori magyar uralom alatti területek cenzúrája.
   Ennek időbeli felosztása a következő:
   - a Köztársaság időszaka (1918. november 16.–1919. március 20.)
   - a Tanácsköztársaság időszaka (1919. március 21.–augusztus 2.)
   - átmeneti időszak (1919. augusztus–november közepe)
   - Horthy időszak (1919. november – 1924).

b) Megszállt területek cenzúrája 1919 novemberétől 1920. június 4-ig (ill. Baranyában 1921 augusztusig)

Ez utóbbi cenzúra azonban nem időszakokra, hanem területileg osztandó tovább

- román
- francia
- szerb
- csehszlovák
- olasz megszállásra.

A megszállt területeken lényegileg magyar postaigazgatás működött, hosszú ideig még magyar bélyegeket, bélyegzőket, ragjegyeket, nyomtatványokat stb. használtak, így ezek postatörténeti szempontból a magyar postatörténethez tartoznak, de csak 1920. június 4-ig. E téren kivételt képez azonban Horvátország, amely már 1918 október végén kiszakadt a Monarchiából és csatlakozott Szerbiához, ill. az S.H.S.-nek nevezett királyság (Szerbia–Horvátország–Szlovénia) egyik alkotója lett. (Az S.H.S. csak sokkal később alakult át Jugoszláviává.) E terület tehát nem tekinthető megszállt területnek és így cenzúrája sem tartozik 1918 novemberétől a magyar postatörténethez.

Ugyancsak más megítélés alá esik *Fiume* is, amely csupán rövid ideig volt olasz megszállás alatt, mert 1919 elején az önálló Fiume városállammá alakult. Az önálló Fiume városállam cenzúrája sem tartozik már a magyar postatörténethez.

Végül időben kivételt képeznek azok a baranyai megszállt szerb területek, amelyek nem kerültek magyar uralom alá 1920. június 4-ig, csak később, 1921 augusztusában. Világos, hogy ezek megszállási cenzúrája 1920. június 4. után is a magyar postatörténethez tartozó.

A magyar postatörténethez tartozást illetően nyilván lehetne azon vitatkozni, hogy a megszállt területek egy részén nem volt a teljes megszállási időtartam alatt magyar postaigazgatás és elsősorban 1920-ban, a békeszerződés előtti időszakban egyre inkább a megszálló hatalmak vették át a posta tényleges igazgatását, legalábbis azokon a területeken, ame-

lyekre vonatkozóan biztosak voltak abban, hogy azokat a békeszerződés nekik ítéli. Ez azonban már olyan mértékű részletismereteket igényelne, amelyek az amúgy is bonyolult képet szinte követhetetlenné tennék. Éppen ezért az 1920. június 4-ig terjedő időszakot (a fentebb említett kivételekkel) egységesen megszállási időszaknak és így a magyar postatörténethez tartozónak tekintettem. Ez persze nem jelenti azt, hogy ugyanilyen joggal ne volnának a megszállt területeken alkalmazott cenzúrák egyben a megszálló országok postatörténetéhez is tartozóak.

3. Az anyag felosztása

A postai cenzúrát a fentieknek megfelelően tárgyalom, a mindenkori magyar uralom alatti területekre vonatkozóan a fenti időbeli felosztás szerint, a megszállt területekre vonatkozóan pedig a békekötésig és a fenti területi megosztás szerint és ugyancsak a fentebb már említett kivételekkel.

Minthogy a korábban megszállt területek a békeszerződés után közjogilag is a megszálló országok részévé váltak, így 1920. június 4. után e területekről származó cenzúrázott küldeményeket (a baranyai szerbek megszállta, a békeszerződésben Magyarországnak ítélt területek kivételével) külföldinek kell tekinteni. Ezek cenzúráját csak annyiban érintem, amennyiben a cenzúrázott küldemény történetesen Magyarországra küldetett.

Az anyag tárgyalása során kizárólag levélpostai küldeményekkel foglalkozom, egyebekkel, pl. táviratokkal nem.

A hadifogoly-levelezést a fentebbi tér- és időbeli felosztástól függetlenül, külön alfejezetben együttesen tárgyalom.

Előre kell még bocsátanom: az anyag tárgyalása egyes részleteket illetően biztosan nem egyenszilárdságú; remélem, hogy éppen ez fogja az olvasók információit elősegíteni.

4. Cenzúra a mindenkori magyar területeken

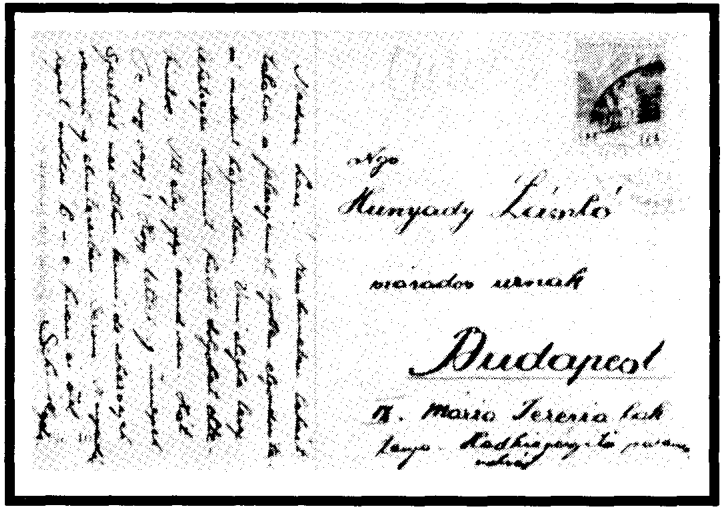
4.1. A Köztársaság időszaka (1918. november 16.–1919. március 20.)

Nem lehet pontosan tudni, hogy mikor maradt abba a K.u.K. cenzúra, mindenesetre eddig még nem láttam 1918. novemberi K.u.K.-s cenzúrával ellátott levelet, levelezőlapot, de még tábori lapot sem (októberit igen). Valószínű, hogy az őszirózsás forradalmat követő katonai felfordulásban a legkevésbé talán a cenzúrával törődtek, ill. a tábori posta sem működött már megfelelően.

A K.u.K.-s cenzúra megszűnésére, ill. új cenzúra bevezetésére vonatkozó semmiféle hivatalos közleményt nem találtam. Mindenesetre úgy tűnik, hogy a Köztársaság időszakában rendszeres magyar levélcenzúra sem bel- sem külföldi viszonylatban nem volt. Az is igaz, hogy a külföldi levélforgalom csak néhány országgal állott fenn. Birtokomban van pl. egy Csehszlovákiából (cseh rész) írt, ill. egy Svájcba küldött levél ebből az időszakból, mindkettő cenzúramentes.

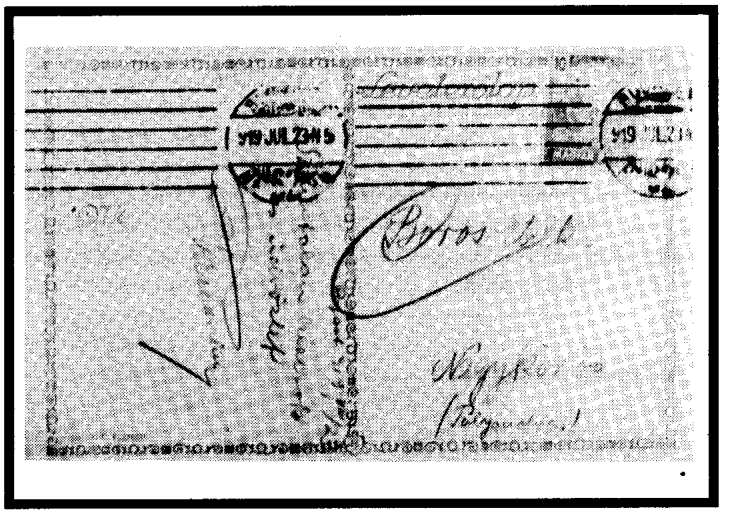
Előfordul azonban ezen időszakban is cenzúrázott küldemény. Az *1. ábrán* bemutatott darab belföldi, ezt Szásztelekről írták Budapestre 1919. január 7-én és azon kék ceruzás kézi cenzúrajelzés van. Ennek feltehetően az az oka, hogy a címzett katonatiszt a Mária Terézia laktanyában lakott és azt

1. ábra A Köztársaság időszakában írt, kézi cenzúrás levelezőlap

2. ábra A Köztársaság időszakában Oroszországba címzett cenzúrázott levél, kivésett cenzúrabélyegzővel

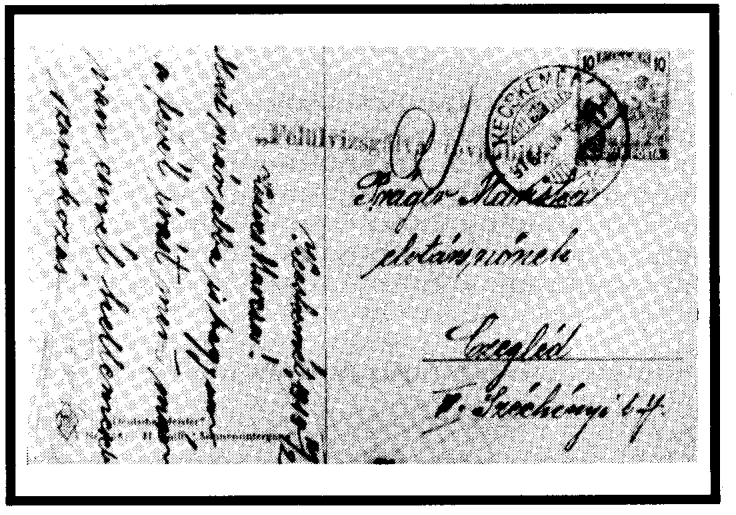

3. ábra A Tanácsköztársaság időszakából kézi cenzúrás levelezőlap

esetleg ott cenzúrázták, de lehet a feladásnál alkalmazott cenzúra is. A *2. ábrán* pedig egy 1918. november 20-án Oroszországba címzett levelet mutatok be. Ezt Budapesten cenzúrázták, méghozzá a K.u.K.-tól átvett régi cenzúrabélyegzővel, amelyből a német szöveget kivésték! Postaforgalom ez idő tájt Oroszországgal nem lévén, a levelet visszairányították a feladónak, mégpedig feltehetően az Oroszország nyugati részét ez idő tájt még megszállva tartó német katonai postaszervek.

Az ez idő tájt a megszállt területekről magyar területekre érkező küldemények általában cenzúrázottak, méghozzá a megszálló államok által alkalmazott cenzúrabélyegzőkkel vannak ellátva. (E cenzúrákat lásd a cikk második részében.)

4. ábra A Tanácsköztársaság időszakából cenzúrabélyegzős küldemény

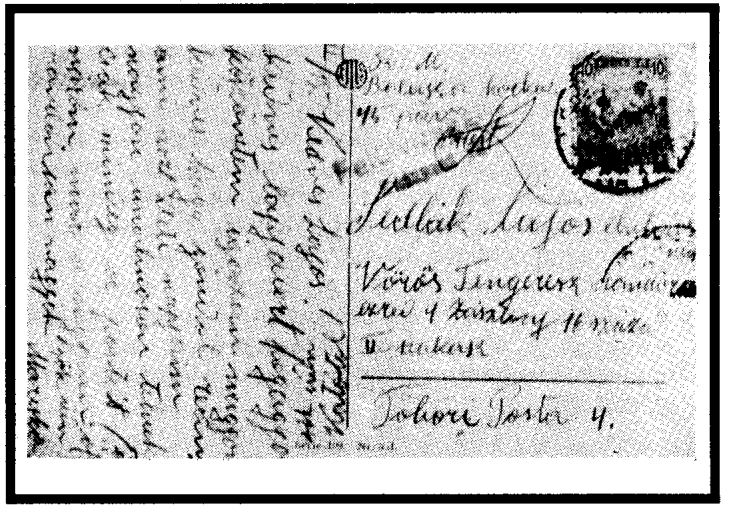
4.2. A Tanácsköztársaság időszaka (1919. március 21.– augusztus 2.)

A polgári levelezés cenzúrázására vonatkozó hivatalos közlemény ezen időszakra vonatkozóan nincsen. (A tábori posta újbóli bevezetésére azonban jelent meg rendelet, sőt

ennek cenzúrázására is, majd később, a Tanácsköztársaság megszűnése után a tábori posta ismételt megszüntetéséről is van rendelet. Bővebbet *Surányi László:* A Magyarországi Tanácsköztársaság bélyegkiadásának és a Vörös Hadsereg tábori postájának története p. 40–51.)

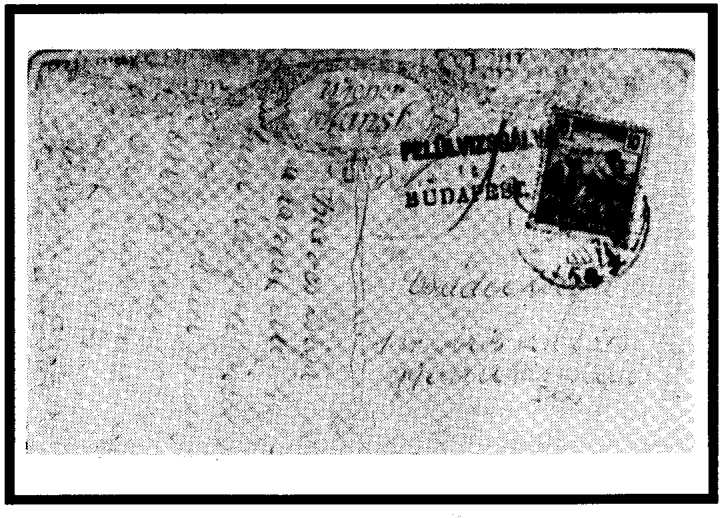
A polgári belföldi levelezés nagy része cenzúrázatlan. Találtam azonban 1919 júniusából a Duna–Tisza közéről cenzúrákat, éspedig nagykőrösi érkezési kézi cenzúrás küldeményt *(3. ábra)*, továbbá egyetlen bélyegzőt is: „Felülvizsgálva, továbbítható" szöveggel a kecskemét–ceglédi viszonylatban *(4. ábra)*. Nem tudni, hogy e bélyegzőt Kecskeméten, vagy Cegléden alkalmazták, minthogy azonban Cegléden az I. Hadtest parancsnoksága volt, feltehetően ott. E cenzúrák helyi intézkedésekre mutatnak, összefüggésben a román fronttal.

Külföldi küldemény e korszakból kevés van, amit láttam, azon magyar cenzúra nem volt. A megszállt területekről érkező küldemények természetesen ott cenzúrázottak (lásd a második részben).

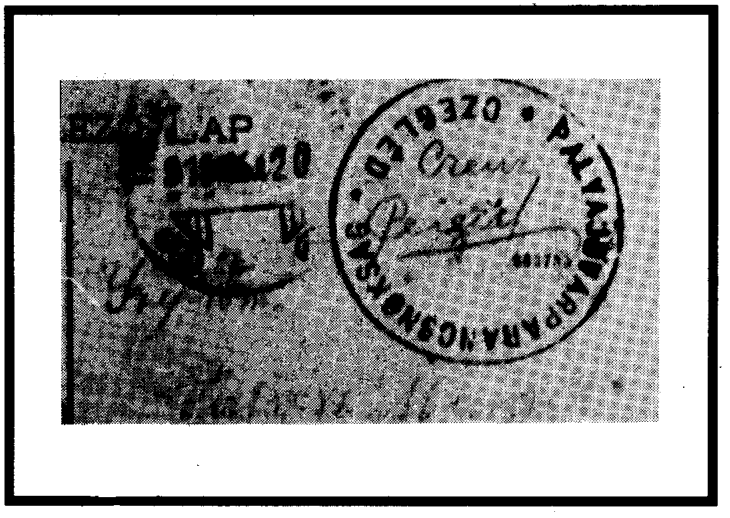

6. ábra Tanácsköztársaság – tábori postára írt küldemény új cenzúrabélyegzővel

5. ábra Tanácsköztársaság – tábori postára írt küldemény kivésett K.u.K. cenzúrabélyegzővel

7. ábra Tanácsköztársaság – tábori postáról írt küldemény, csapatbélyegzővel és kézi cenzúrával

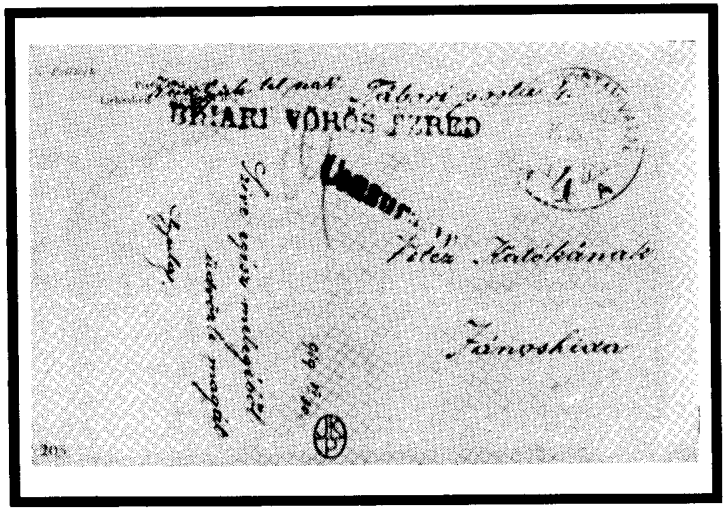

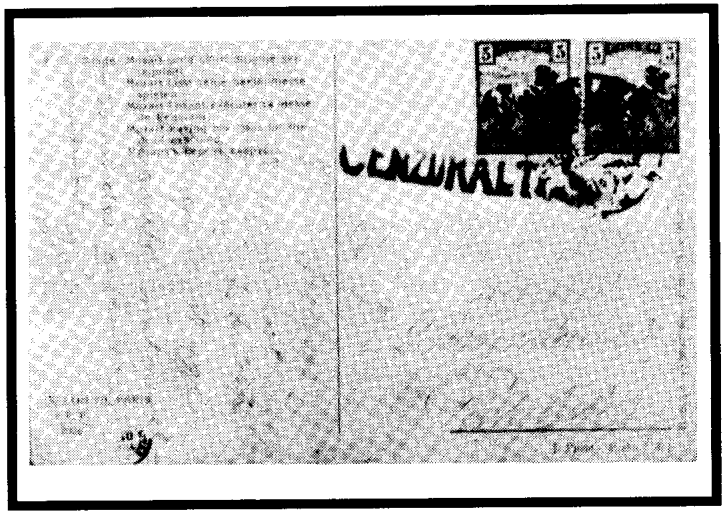
A *tábori postai levelezés* viszont általában cenzúrázott. Ez egyaránt vonatkozik a tábori postára írt, valamint az onnan származó küldeményekre is. A cenzúra az esetek nagy részében kézi, de pl. Budapesten bélyegzőt is használtak a tábori postára irányuló küldeményeken, éspedig előbb egy kivésett K.u.K. bélyegzőt *(5. ábra)*, majd egy újat *(6. ábra)*. Van ugyan tábori postáról írt cenzúrázatlan küldemény is, gyakoribb azonban a cenzúrázott. Általában csapatbélyegzőt és kézi cenzúrajelet használtak *(7. ábra)*, de van pl. kézi cenzúrajelzéssel párosított politikai megbízotti bélyegző is, a bihari vörös ezred pedig cenzúrabélyegzőt használt „Cenzúrázva" szöveggel *(8. ábra)*. Tudomásom szerint ez az egyetlen, tábori postán alkalmazott cenzúrabélyegző a Tanácsköztársaság időszakából.

4.3. Átmeneti időszak (1919. augusztus 2.–november közepe)

Ezen időszak cenzúrájára vonatkozóan sincsen hivatalos közlemény. Úgy tűnik, hogy a meglehetősen kicsire zsugorodott magyar területen a levelezés cenzúrázása teljesen helyi

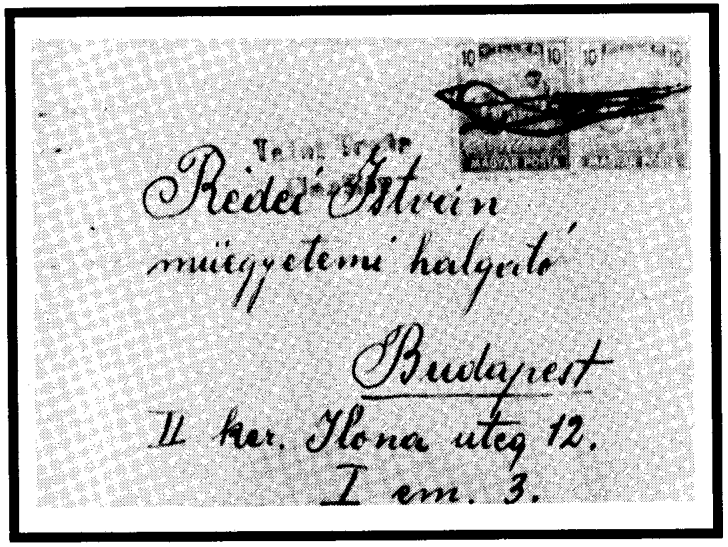
8. ábra Tanácsköztársaság – a „Bihari Vörös Ezred" cenzúrabélyegzője

9. ábra Cenzúrabélyegző Miskolcról, az átmeneti időből

10. ábra Tatai cenzúrabélyegző, feltehetően az átmeneti időből

jellegű volt. Ezek közül bemutatok egy miskolci cenzúrát *(9. ábra)* 1919 szeptemberéből (ez rendszeres volt és többféle változatban ismert, pl. „CENZURÁLT–S" szöveggel is), továbbá feltehetően ezen időszakból származó tatait *(10. ábra)*. Ez utóbbin postabélyegző sincsen, ezért kétséges az időpont (éppen úgy lehet november utáni is). A cenzúrabélyegző egyértelműen helyi készítésű, egyszerű kivitelű. Valószínű egyébként, hogy másutt is volt cenzúra ezen időszakban (pl. Jászapáti, Veszprém), illetve a Horthy-időszakba esőnek vélt bélyegzők közül némelyik még erre az időszakra eshetett. Egyébként az átmeneti időszakra vonatkozó ismeretek talán a leghiányosabbak.

4.4. Horthy-időszak (1919 november közepétől)

A cenzúrázásra vonatkozó hivatalos közlemény ezen időszakban sem jelent meg, ennek ellenére számos helyen cenzúráztak. Ez a cenzúra részben bélyegzőkkel történt, néha csak kézi jelzésű („C" vagy „Cz"), néha zárószalagos, vagy azzal kombinált. A zárószalagok szövege egyértelműen az I. világháborút megelőző cenzúrarendeletre, vagyis az 1912. évi 63. t.c.-re utaló, bár van ilyen utalás nélküli szövegű zárószalag, sőt szöveg nélküli is. A zárószalagok kivitele az I. világháborúsakétől eltérő, de Gyöngyös például átmenetileg régi K.u.K.-s zárószalagot használt.

Az alkalmazott bélyegzők sem szövegükben, sem kivitelükben nem egységesek, kifejezetten helyi készítésre utalnak. Általában 1–2 soros vonalbélyegzők, de van körbélyegző is (kicsi is, nagy is pl. Békéscsaba, Eger, Sopron, Győr). Keretes bélyegző is akad (pl. Miskolc), sőt írott szöveget utánzó is (Pécs).

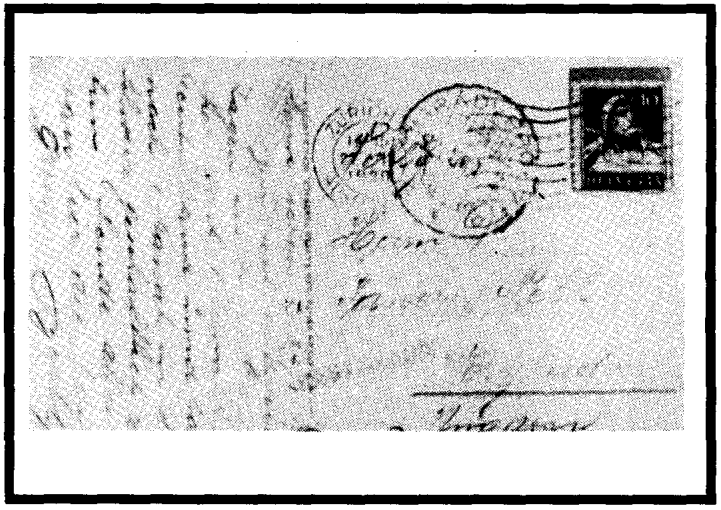
A bélyegzők szövege az idők folyamán változott, van ahol többfajta bélyegzőt is használtak. Az első időszakban inkább „Katonai cenzúra" szövegű, később „Postai cenzúra" (pl. Győr), „Ellenőrző Bizottság" (pl. Debrecen), vagy egyszerűen „Cenzúra" ill. „Ellenőrizve" szövegű, de előfordul „Továbbítható" (pl. Nyíregyháza), sőt „VÁMKEZELTETETT" (pl. Szombathely) szöveg is.

A *Táblázat*-ban megkíséreltem összeállítani mindazon helységeket, ahonnan származó cenzúrát láttam, ill. az irodalomban szerepel, vagy amelyről információt kaptam, megjelölvén egyben a cenzúrajelzésre vonatkozó adatokat is. Ahol zárószalagot, vagy ilyet is használtak, azt is megjelöltem. Bizonyára vannak még hiányosságok e táblázatban, de a hiányzó cenzúrahelyek száma legfeljebb néhány, a fel nem sorolt cenzúrabélyegzők száma azonban bizonyára több, hiszen – mint említettem – több helyen az idők során többféle bélyegzőt is használtak. E táblázat kiegészítését az olvasóktól köszönettel venném.

Arra is rá kell mutatnom, hogy a táblázatban felsorolt cenzúrajelzések egy része egyaránt előfordul bel- és külföldi levelezésen, vagyis az egyes cenzúrahelyek tevékenysége nem korlátozott csak a belföldi levelezésre. Erre jó példa az a nagymarosi cenzúra, amelyet svájci levelezőlapokon is alkalmaztak *(11. ábra)*.

A *Táblázat*-ban szereplő cenzúrák közül néhány jellemzőt a *12–18. ábrákon* mutatok be. Az eddig fellelt cenzúrahelyeket nézve kitűnik, hogy a levelezés cenzúrázását elsősorban a trianoni határokhoz közeli városokban, ill. nagyközségekben végezték. Valószínű, hogy e sávban még másutt is volt cenzúra, csak éppen nem került még ilyen objektum a

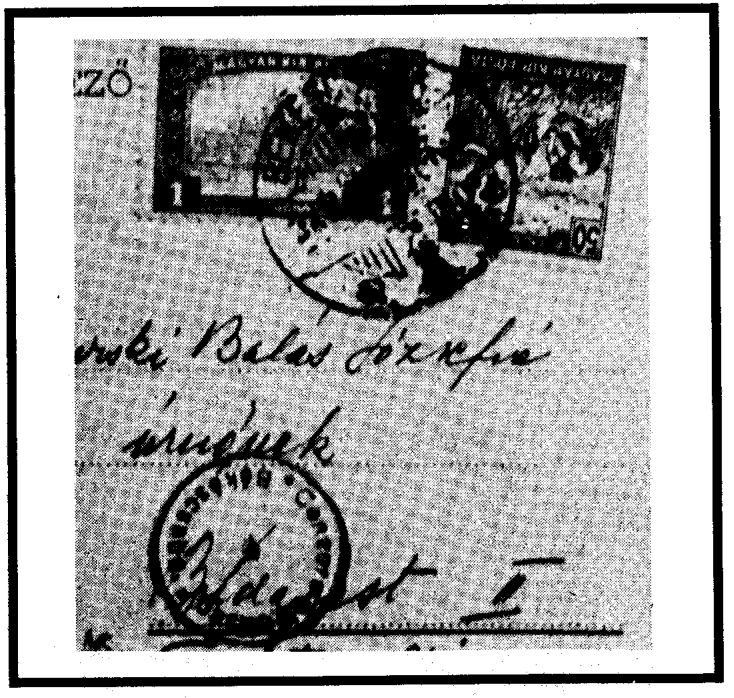
11. ábra Nagymarosi cenzúrabélyegző a korai Horthy-időszakból

12. ábra Egri cenzúrabélyegző a korai Horthy-időszakból

13. ábra Békéscsabai cenzúrabélyegző a korai Horthy-időszakból

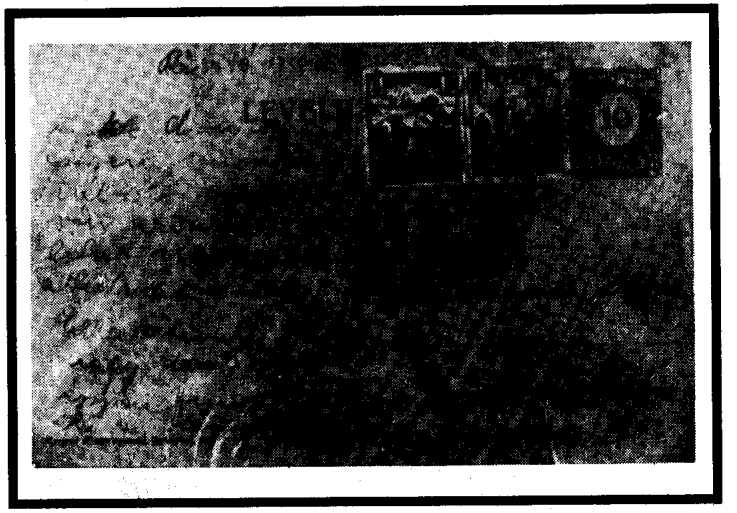
kezembe. Külföldi viszonylatban – ha a cenzúra nem helyi, hanem anonym – úgy az feltehetően budapesti.

Érdekes, hogy a zárószalagos cenzúráknál általában nincsen feltüntetve a cenzúrázás helye (kivétel Nagykanizsa). A Gyulán alkalmazott zárószalag alkalmazási helye több külde-

14. ábra Szendrői cenzúrabélyegző a korai Horthy-időszakból

15. ábra Pásztói cenzúrabélyegző a korai Horthy-időszakból

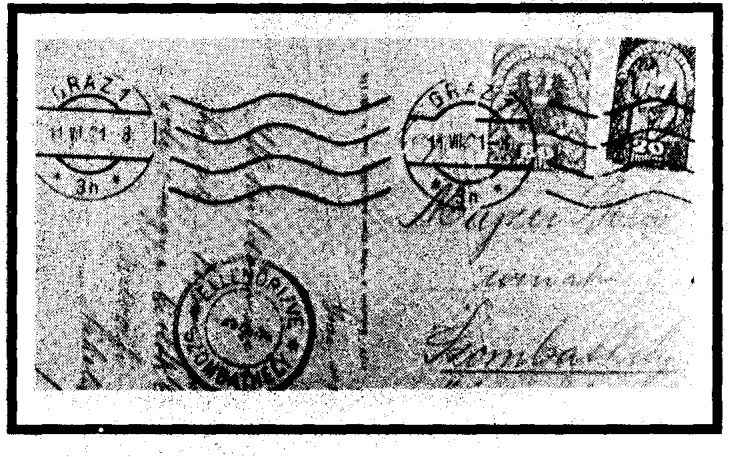

mény alapján biztonsággal azonosítható, a külföldi küldemények némelyikén alkalmazott zárószalagok alkalmazási helye azonban már nem. Feltételezhető, hogy ezek cenzúrázására Budapesten került sor, bár Budapest jelzésű cenzúrabélyegzőt eddig még nem találtam.

16. ábra Tolnai cenzúrabélyegző a korai Horthy-időszakból

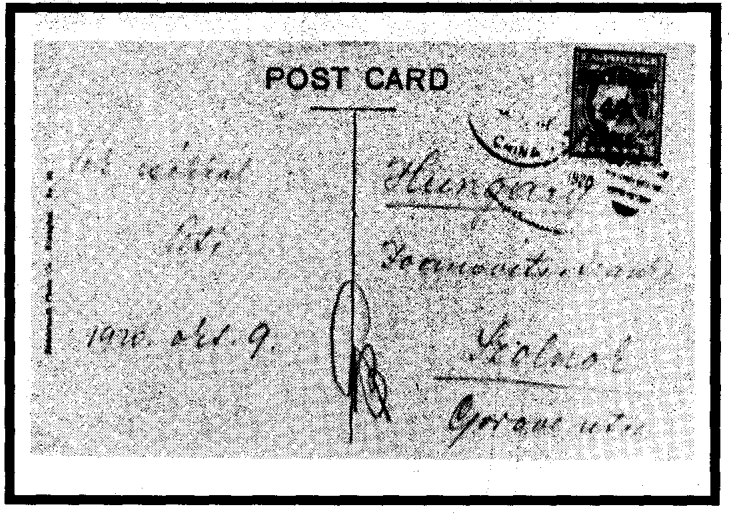
17. ábra Szombathelyi cenzúrabélyegző a korai Horthy-időszakból

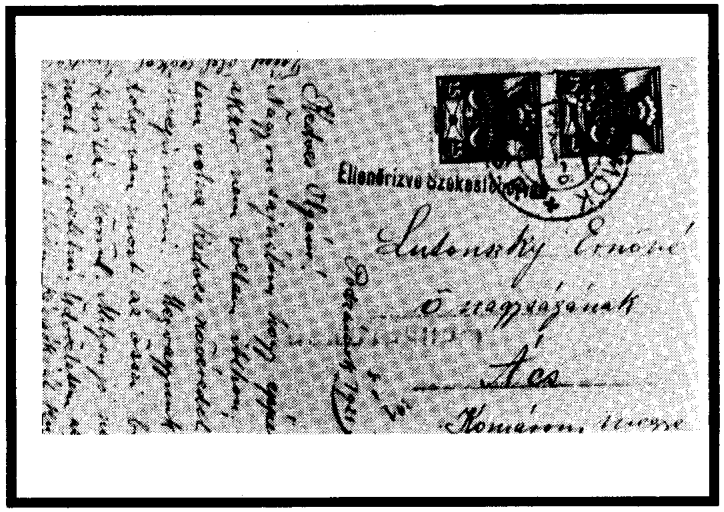

18. ábra Franciaországból 1923-ban írt, cenzúrázott levél

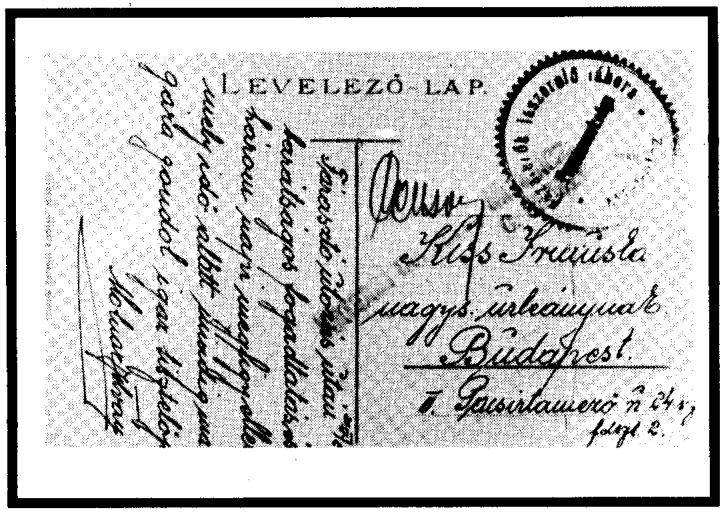
19. ábra Shanghajból Szolnokra írt, cenzúrázott levél

20. ábra Kettős (csehszlovák és magyar) cenzúra

21. ábra A miskolci „Hazatérők leszerelő tábora" cenzúrája 1921-ből

Vannak azonban más olyan külföldi küldemények is, amelyeknél a cenzúrázás helye bizonytalan. Így pl. a *19. ábrán* bemutatott, Szolnokra írt és Kínából jövő levelezőlap (a shanghaji USA postán keresztül adták fel) cenzúrája kézi, de nem állapítható meg, hogy e jelet Szolnokon, vagy Budapesten tették a küldeményre. Minthogy más szolnoki cenzúrás küldeményt nem láttam, lehet, hogy e cenzúra is budapesti.

A cenzúrázás helyére vonatkozólag egyébként az I. világháború időszakában alkalmazott elvek érvényesültek, vagyis, ha cenzúramentes övezetből a cenzúrázás övezetbe érkezett küldemény, úgy azt az érkezési helyen cenzúrázták (pl. a Budapestről, vagy külföldről jövő küldeményeket), ha viszont a cenzúrázás övezetben adták fel, úgy a cenzúra általában feladáskori.

A cenzúrázási időszakra vonatkozóan: annak kezdő időpontja 1919 vége, ill. 1920 eleje (pl. a Tiszántúlon), sőt Pécsett 1921. augusztus 21. után. Vége sem állapítható meg egyértelműen. 1923-as belföldi cenzúrázott küldeményt már nem láttam, feltehetően fokozatosan szűnt meg egyes helyeken már 1921-ben, másutt 1922-ben. A külföldi levelek egy részét azonban még 1924-ben is cenzúrázták. Erre mutat a *20. ábrán* bemutatott 1923-ban cenzúrázott francia levél.

Valószínű egyébként, hogy a külföldi levelezés cenzúrája sem egyszerre szűnt meg, hanem viszonylatonként más-más időpontban. Míg az említett francia levelet még 1923-ban is cenzúrázták, úgy tűnik, hogy az osztrák viszonylat cenzúrázása 1920–21-re korlátozódott, az olaszé 1920–22-re, az USA 1920-ra, a cseh viszonylaté szintén 1920–22-re, ugyanakkor a csehszlovákok még 1924-ben is cenzúráztak Magyarországra írt küldeményeket, bár ekkor már nem a régebbi „Cenzurovano" szöveggel, hanem „Uradné otvoreno" vagy „Uradné otvorene" bélyegzővel.

A csehszlovák relációban érdekes módon elsősorban a csehszlovákok cenzúráztak, de elvétve akad duplán cenzúrázott küldemény is, ilyen a *18. ábrán* bemutatott levelezőlap.

A relációnkénti helyzet pontos feltárására egyébként többszáz küldeményre vonatkozó adattal kellene rendelkezni, éppen ezért erre vonatkozólag is várom a hozzászólásokat, továbbá adatokat.

Tábori posta ezen időszakban már nem volt, de ismertek különböző különítményes bélyegzőkkel ellátott küldemények

(pl. a Bodrogközből, Szirákról). Nincsenek adatok az internálótáborok levelezésének cenzúrázásáról. A csóti fogolytábor levelezésén szerepel katonai bélyegző, ez azonban nem cenzúrabélyegző. Volt viszont Miskolcon egy különleges tábor, amely cenzúrabélyegzőt használt levelezésén. Ez a „Hazatérők leszerelő tábora". Ennek cenzúrája *(21. ábra)*: „Katonai cenzura Miskolcz" és az alatta levő sorban a sor végén „C.(név)". Ilyen küldemény 1921 szeptemberéből is ismert.

(Folytatjuk)

I. TÁBLÁZAT

Cenzúrahelyek, bélyegzők, szalagok magyar területen (1919 november – 1923)

Sorsz.	Cenzúrahely	Cenzúrajelzés (bélyegző v. szalag)	Bélyegző-típus	Megjegyzés
I. *Észak-ÉK-i országrész*				
É 1.	Balassagyarmat	a) KATONAI CENZÚRA BALASSAGYARMAT	2 soros vonal	(i)
		b) CENZÚRA BALASSAGYARMAT	2 soros vonal	1. sor nagyméretű betűk (1920)
		c) CENZÚRABIZOTTSÁG	(?)	(i) barnás zárószalag
É 2.	Eger	CENZÚRA EGER címerrel	körb.	3 féle kivitelben, ebből egyik külső kör nélküli (1920)
É 3.	Gyöngyös	CENZÚRA GYÖNGYÖS kiscímerrel	körb.	(i) régi K.u.K.-s zárószalaggal együtt is
É 4.	Hidasnémeti	M.KIR. KATONAI CENZOR HIDASNÉMETI	2 soros vonal	1. sor nagyobb betű, 2. sor alatt vonal (1920)
É 5.	Miskolc, ill. Diósgyőr	a) KATONAI CENZÚRA MISKOLCZ	2 soros vonal	1. sor nagyméretű betű
		b) KATONAI CENZÚRA MISKOLCZ	2 soros keretben	(1920)
		c) CENZÚRA MISKOLCZ	2 soros keretben	a b) bélyegző KATONAI szava kivésésével (1921)
		d) ELLENŐRIZVE	1 soros keretben	1921
É 6.	Nagymaros	KATONAI CENSURA NAGYMAROS	2 soros vonal	a két sor betűtípusa eltérő (1920)
É 7.	Nagyoroszi	KATONAI CENSURA NAGYOROSZI	3 soros vonal	a 3. sor betűtípusa eltérő
É 8.	Pásztó	KATONAI CENZÚRA PÁSZTÓ	vonal	A két sor külön-külön bélyegezve, betűtípusok eltérőek (1920)
É 9.	Sárospatak	a) KATONAI CENZÚRA	1 soros	(1920. IX.) név híján kétséges, hogy S.-patak-e? (1920)
		b) KAT-CENZ S.-PATAK	2 soros keretes	
		c) KATONAI CENZÚRA S.-PATAK	3 soros vonalas	első két sor nagyobb betű
É 10.	Sátoraljaújhely	a) CENZÚRA	1 soros vonal	igen nagy betűk
		b) KATONAI CENZÚRA SÁTORALJAÚJHELY	2 soros vonal	változata: KAT. CENZ. S.A.U.
		c) M.KIR. S.A.Újhely kat.cens.	3 soros vonal	
		d) M.KIR. KATONAI CENZÚRA S.A.Újhely	3 soros vonal	(1920)
É 11.	Szécsény	kézi „Zensura"	–	(1920)
É 12.	Szendrő	KATONAI CENSURA SZENDRŐ	2 soros vonal	1. sor nagyobb betű (1920)
É 13.	Szerencs	a) Katonai Zenzura Szerencs	2 soros vonal	primitív kivitelű gumibélyegző (1920)

Sorsz.	Cenzúrahely	Cenzúrajelzés (bélyegző v. szalag)	Bélyegző-típus	Megjegyzés
		b) A M.Kir. Katonai Censura SZERENCS	3 soros vonal	primitív kivitelű gumibélyegző (1920)
		c) ELLENŐRIZVE SZERENCS	2 soros vonal	nagyméretű betűk (1921)
		d) azonos c)-vel	2 soros keretes	kisméretű betűk (1921)
II.	***Keleti-DK országrész***			
K 1.	Békéscsaba	a) ELLENŐRIZVE	1 soros vonal	(i)
		b) ELLENŐRIZVE BÉKÉSCSABA	2 soros vonal	(i), változata: a 2. sor kisbetűs
		c) M.KIR. KATONAI LEVÉLCENZÚRA közepén: címer alatta: BÉKÉSCSABA	kör-bélyegző (kétkörös)	nagyméretű (1921), Békéscsaba kisebb betűkkel Változat: MAGY. KIR.
		d) CENZÚRABIZOTTSÁG BÉKÉSCSABA	kör-bélyegző	kisméretű betű szöveg körben (1922)
K 2.	Biharkeresztes	CENZÚRÁZVA	1 soros vonal	(1921)
K 3.	Debrecen	a) ELLENŐRIZVE DEBRECZEN 1.	1 soros	(i)
		b) ELLENŐRZŐ BIZOTTSÁG DEBRECZEN 2.	2 soros vonal	a két sor eltérő betűkkel (1921)
K 4.	Gyula	Cenzúra által felbontva (szalag) + kézi cenzúrajel	–	zárószalag többféle kivitelben a) fehér, a két vízszintes o. fogazott b) lila, vágott
K 5.	Nyíregyháza	a) ELLENŐRZŐ BIZOTTSÁG NYÍREGYHÁZA	2 soros vonal	többféle méret és betű
		b) Továbbítható	1 soros vonal	(1921)
		c) CENZÚRÁZOTT	1 soros vonal	(1920)
K 6.	Szeged	a) kézi „C" v. „Cz"	–	(1920)
		b) CENZÚRÁZVA	1 soros vonal	(1920)
		c) ELLENŐRIZVE SZEGED	2 soros vonal	(i)
K 7.	Szentes (?)	Cenzúrázva	1 soros vonal	(i)
K 8.	Szolnok	kézi: „C"	–	külföldi levelezőlapon
III.	***Dunántúl***			
D 1.	Győr	a) KATONAI CENZÚRA GYŐR 2.	2 soros vonal	(i)
		b) POSTAI CENZÚRA GYŐR	2 soros vonal	a két sor betűtípusa eltérő (1920)
		c) KATONAI POSTAI CENZÚRA középen: Győr 2.	kör-bélyegző	nagybetűs szöveg körben, főleg repülő leveleken (1920)
D 2.	Kaposvár (?)	Czenzurázva	írott betűs	bélyegző azonos
			1 soros	Pécsivel, így bizonytalan Kaposvár cenzúrázott-e
D 3.	Magyaróvár	CENS. MOVÁR	1. soros vonal	
D 4.	Mohács	Ellenőriztetett-Mohács	1 soros vonal	(i)
D 5.	Nagykanizsa	a) KATONAI CENZÚRA N.KANIZSA	2 soros vonal	primitív kivitelű
		b) CENZÚRA NAGYKANIZSA	2 soros vonal	(i)
		c) ELLENŐRIZVE NAGYKANIZSA 1.	2 soros keretes	többféle kivitelben 1920–21
		d) Az 1912 63 t.c. alapján felbontva	–	*Zárószalag,* keretes; többnyire c) bélyegzővel együtt
D 6.	Pécs	Czenzurázva	írott betűs,	ld. Kaposvár, Pécs
			1 soros	csak 1921. aug. 21. után!
D 7.	Sopron	a) CENZURÁLVA	1 soros keretes	(i)

Sorsz.	Cenzúrahely	Cenzúrajelzés (bélyegző v. szalag)	Bélyegző-típus	Megjegyzés
		b) CENS. SOPRON	kör-bélyegző (kétkörös)	különféle kivitelben, középen minta v. vonalak, szavak között csillagos kivitel is van
		c) ELLENŐRIZVE SOPRON	kör-bélyegző (kétkörös)	többféle kivitel, középen minta (1920)
D 8.	Székesfehérvár	a) FELÜLVIZSGÁLVA	1 soros vonal	
		b) Ellenőrizve Székesfehérvár	1 soros vonal	
D 9.	Szentgotthárd	Cenzúrálva Szentgotthárd	1 soros vonalas	
D 10.	Szombathely	a) Cens. Szombathely	(?)	(i)
		b) Engedélyezzük	(?)	(i) kézi?
		c) CENZÚRÁLVA	1 soros vonalas	valószínűleg Szombathely
		d) VÁMKEZELTETETT	1 soros vonalas	külföldről jött lev.lapon
		e) Cenzúrázva Szombathely	1 soros vonalas	Cenzurálva szöveggel is
		f) ELLENŐRIZVE SZOMBATHELY	kör-bélyegző (kétkörös)	
		g) KATONAI ZENSURA SZOMBATHELY középső körön belül: római szám	kör-bélyegző 3 körös	római szám változó (1920)
D 11.	Tolna	a) ELLENŐRIZVE-TOLNA	1 soros vonal	igen kis méretű betűk (1921)
		b) mint a)	1 soros keretes	(i)
D 12.	Veszprém	Cens (?)	1 soros	Esetleg átmeneti időszakból
IV. *Budapest*				
		Az 1912 63 t.c. alapján felbontva Állítólag létezne „Felülvizsgálva" ill. „Cenzúrázva" szövegű bélyegző is (??), továbbá egy 4 soros ovális budapesti cenzúrabélyegző (???)	–	*zárószalag*, keret n. külföldi leveleken (i)

Megjegyzések: (i) = irodalmi adat, ill. információ
(?) = kétséges; vagy hiányos adat

Az 1850-ben kiadott osztrák bélyegek gyakorisága leveleken**

GERHARD WESSELY
(Ausztria)

Minden közreadott adat csupán becslés, viszont sok évtizedes megfigyeléseimen és tapasztalataimon alapulnak; nem igényelnek sem elkötelezettséget, sem igényt a teljességre vagy abszolút helyességre. Mégis azt hiszem, hogy kiindulópontot jelenthetnek mind a kezdő, mind a haladó gyűjtők számára. Egyes becslések talán vitathatók is, mégis az egymáshoz viszonyítások jó kiindulást jelenthetnek. Az összes adat kizárólag az 1850-es kibocsájtásokra vonatkozik.

A teljes állomány:

egyes darab (használt)	levéldarabon	levélen
6000000 db	1000000 db	340000 db

Teljesek (bélyeges levelek) minőség szerint:

- *rossz állapotú* (hibás bélyeg, elkent bélyegzés, piszkos levél) 50000 db (a katalógusérték kb. 5–20%-át érik)
- *átlagos példányok:* 150000 db (a katalógusérték kb. 50%-át érik)
- *jó állapotú:* 100000 db (a katalógusérték 80–100%-a)
- *Kabinet példány:* 35000 db (katalógusérték + 25%, drágább daraboknál mintegy + 100%, az olcsóbb daraboknál még ennél is több)
- *luxus példányok:* 5000 db (minden tekintetben a legmagasabb követelményeknek megfelelő).

A luxus példányoknál a leveleknek teljesnek és tisztának kell lenniök, tiszta és olvasható címzéssel, a levélpapírnak lehetőleg „aktafrissnek" és mentesnek az elöregedés bármilyen jelétől; a bélyegnek minden oldalon szélesen vágottnak, eredeti színűnek, az értéktelenítő bélyegzésnek pedig „ülnie" kell. Ezen példányoknak minden tekintetben ideális benyomást kell kiváltaniok. Ugyanígy kell megjelenni a levélben minden esetleges mellékbélyegzésnek is. Eltérés ezektől a szigorú követelményektől csak nagy ritkaságok esetében lehetséges, de itt is csak csekély engedménnyel, különben nem állítható ki az ilyen vitatott esetekben a „luxus" tanúsítvány. Minden tapasztaltabb gyűjtő tudja, hogy luxus példányok olcsóbb bélyegekkel csak nagyon ritkán fordulnak elő, így ezeknél (és a kabinet példányoknál is) a katalógus árak nem mérvadók.

***A szerkesztő megjegyzése:* Amikor köszönetet mondunk a tanulmány szerzőjének és a „Die Briefmarke" főszerkesztőjének, K. H. Wagner úrnak a cikk közlésének engedélyezéséért, fel kell hívnunk olvasóink figyelmét, hogy a szerző az egész Osztrák Birodalomra kiterjedően foglalkozik az adatok közlésével. Az 1850-es bélyegek kiadásának és felhasználásának idején a történelmi Magyarország területén is ezek voltak érvényben. Az MBM II. kötete foglalkozik e bélyegek leírásával. A 21. oldalon megjegyzi:

„Azt, hogy ebből mennyit használtak fel Magyarországon, nem tudjuk. Annál kevésbé lehet ezt ma már megállapítani, mert az 1858. december 31-e utáni maradékkészlet sorsáról is csak annyit tudunk, hogy 39 ládát töltött meg és azt 1859. év folyamán hivatalos ellenőrzés alatt elégették. Nem járhatunk messze az igazságtól, ha azt állítjuk, hogy e kiadás használt értékeinek kb. egyharmad részét használták fel magyarországi postahivatalokban."

A tanulmányban közölt adatokat tehát ennek megfelelően kell kezelni.

A „Die Briefmarke" cikkében nem közölt ábrákat. Így adódott a gondolat, hogy néhány érdekesebb küldeményt bemutassunk az olvasóknak. Ez egyúttal lehetőséget ad arra is, hogy megemlékezzünk *dr. Anton Jerger* gyűjtőtársunkról, aki ebben az esztendőben hunyt el. A klasszikus területek kiváló művelője volt, gyűjteményében számos világritkaság bizonyította e kiadások végtelen gazdagságát. Könyvei, a „Monographie der Frankaturen 1850–1867", az általános kötet, azt „ALLGEMEINE UND BESONDERE FRANKATUREN ÖSTERREICH, LOMBARDEI–VENEZIEN" és a vegyes bérmentesítéseket bemutató „MISCHFRANKATUREN ÖSTERREICH, LOMBARDEI–VENEZIEN" ezt a gazdagságot nagyszerűen foglalják össze. Amikor a fenti könyvek néhány érdekesebb ábráját bemutatjuk G. Wessely cikkének illusztrálására, tisztelettel és kegyelettel emlékezünk *dr. Anton Jergerre*, a kiemelkedő filatelistára, akivel egyébként egyes területeken voltak vitáink.

Egyes (egy bélyeges) bérmentesítések

1 kr	2 kr	3 kr	6 kr	9 kr
7000 db	5000 db	100000 db	70000 db	110000 db

Első napi	Felezés	Tokaji átütés	Homonna (lásd 11. és 12. ábra)
100 db	70 db	80 db	10 db

Többes vagy színes bérmentesítések

1 bélyeg,	2 bélyeg,	3 bélyeg,	4 bélyeg,	5 vagy több bélyeg
292000 db	32000 db	7000 db	1000 db	300 db

Egyes bérmentesítések
(címletenként, papírminőség, típus és lemez, valamint a legkorábbi felhasználási idő szerint)

1 kr – kézi papír

Típus/lemez	Ia/1	Ib/2	Ib/2 hátoldali	III/3
legkorábbi	1850. 06. 01.	1850. 06. 29.	nyomással	1852. 08. 19.
becsült állomány	250;	1200;	150;	1800

1 kr – géppapír

Ib/A	III/A	III/B
1855. 07. 02	1855. 07. 02.	1856. 04. 06.
600	RR	3000

2 kr – kézi papír

Ia/1	Ib/2	III/3
1850. 06. 01.	1851. 01. 29.	1853. 02. 24.
400	700	1300

2 kr – géppapír

III/A	III/B
1855. 06. 25.	1856. július
800	1800

3 kr – kézi papír

Ia/1	Ib/2	III/a/3,4	IIIa/5	III.a/5 finomabb első nyomás jellegű
1850. 06. 01.	1851. 05. 16.	1852. 03. 30. 1852. 10. 05.	1854. 07. 28.	1854. 07. 28.
5500	7000	20000	1500	RR

3 kr – géppapír

IIIa/A	IIIa/B	Ib/B gravúrtípus	IIIb/C	IIIc/D
1854. 12. 06.	1855. 03. 23.	1855. 04. 05.	1855. 07. 23.	1858. 06. 27.
2500	6500	1500	55000	500

6 kr – kézi papír

Ia/1	Ib/2	Ic/3	III/4	III/5
1850. 06. 01.	1851. 02. 27.	1851. 11. 21.	1852. 03. 20.	1854. 02. 11.
4000	6000	750	15000	2500

6 kr – géppapír

III/A	III/B
1855. 01. 02.	1855. 06. 22.
4750	37000

9 kr – kézi papír

I/1	I/1 „távoli 9"	IIb,c/3	IIa/2	IIIa/4
1850. 06. 01.	1850. 06. 01.	1851. 03. 04.	1851. 11. 07.	1852. 01. 31.
10000	25	8000	1500	3500

IIIa,b/5–8
1852. 07. 05 – 1853. 09.
30000

9 kr – géppapír

IIIb/A	IIIb/B	IIIa/B	IIIb/C–E	
1855. 03. 02.	1855. 05. 31.	1856. 01. 15.	1856. 04. 04.	–1857. 09. 18.
3000	15000	RR	40000	

A fenti áttekintés világosan megmutatja, hogy az úgynevezett „gyakori" „olcsó értékek", a 3,6 és 9 kr *egyes típusokban és különböző lemezekről egyáltalán nem olyan gyakoriak.* Vannak közöttük olyanok, amelyek ritkábbak, mint az „értékesebb címletek", pl. az 1 és 2 krajcárosok. Éppen ezért a típusok és a lemezek vizsgálata elengedhetetlenül fontos ezeknél a sok változatot adó klasszikus bélyegeknél.

Az állomány felbecsülését semmiféleképpen nem végezhetjük úgy, mint más normális esetekben. Pl. a 9 kr-os I. típus, mint egyes bérmentesítés, semmi esetre sem ritka. Ezt a bélyeget a speciálgyűjtők mégis mindig keresik, mert különbözőségeinek százairól igen széles körű irodalom létezik. Ennek megfelelően viszonylag nagy mennyiség van a speciál-

gyűjtőknél, akik ezekkel a 9 kr-osokkal foglalkoznak és gyakorlatilag lehetőleg minden darabot begyűjtenek tanulmánygyűjteményük részére, így ezt a bélyeget már alig lehet az ajánlatok között találni.

Összefüggő párok (vagy 2 db-os többes bérmentesítés)

1 kr	2 kr	3 kr	6 kr		9 kr
				I. típ.	II + III típ.
700	200	10000	1500	500	4500

Ajánlási bérmentesítések (a 3 vagy 6 kr-os a hátoldalon)

2+3 kr	3+6 kr	6+6 kr	9+6 kr
200	1000	3000	15000

Nem csekély hányadát e címleteknek a levelek hátoldalára ragasztották és ezek a levelek felnyitásakor megsérültek. Ismeretlen az is, hogy az ajánlásra használt 3 kr vagy a hátoldali 6 kr milyen mennyiségben lett alkalmazva, mert az előoldalon együtt használt 3 és 6 kr igen gyakori.

Bélyegek Andráskereszt-résszel (legalább 1 mm mindkét keresztvégződésből)

1 kr	2 kr	3 kr	6 kr	9 kr
125	125	1000	750	1000

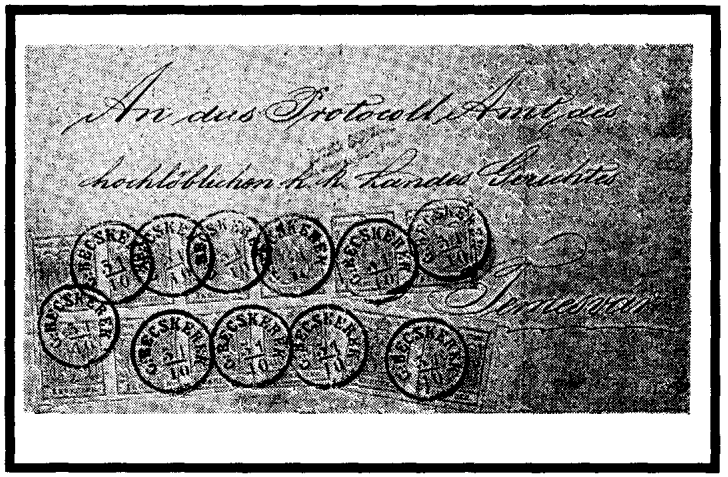
Színes bélyegzés (minden címletnél)

zöld	piros	piros (Wien, ajánlott Gp 1857/58)	kék
25	150	2500	1500

A bélyegzések színét korrekt módon kell megállapítani. A kevert színek (kékeszöld, feketéskék), főleg a „kékes" színek viszonylag gyakoriak, értékük alacsonyabb és a fenti számokban nem lettek figyelembe véve. A szép, tiszta, színes bélyegzések rendkívül megbecsültek, még jobban, mint a színes bérmentesítések. Így például az 1 krajcárossal (kézi papír) bérmentesített és piros bélyegzéssel ellátott levélből mindössze 2 db ismert!

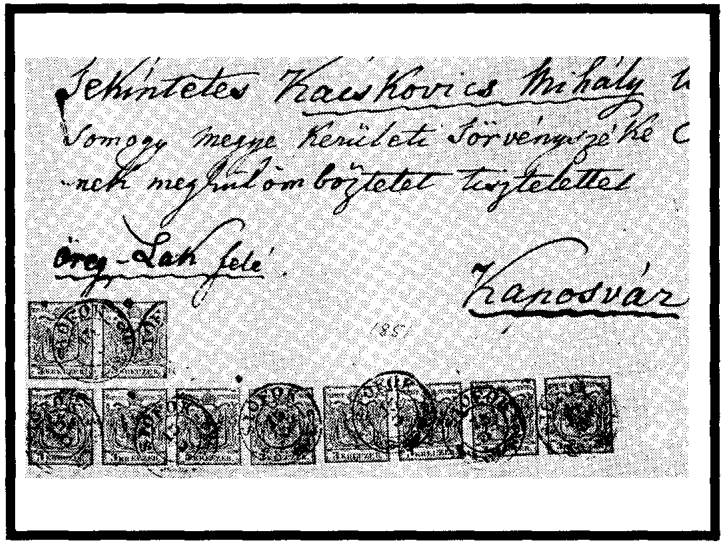
Hármas csíkok (vagy 3-as többesek)

1 kr	2 kr	3 kr	6 kr	9 kr
700	800	4000	500	1000

1. ábra Többes bérmentesítés 12 db 1 krajcáros bélyeggel (aszimmetrikus tízes tömb és egy pár), *G. BECSKEREK*

2. ábra Bérmentesítés aszimmetrikus tízes tömbbel (két oldalán ívszélekkel), *SIÓFOK*

Kétszínű bérmentesítések (mindkét bélyeg az előoldalon)

1+2 kr	3+6 kr	3 kr+6 kr (gravurt.)	3+9 kr	6+9 kr
1000	10000	350	500	2000

Minden más kombináció, így a többes-színes bérmentesítések lényegesen ritkábbak. *(1–3. ábra)*

Háromszínű bérmentesítések

1+2+3 kr	1+2+6 kr	3+6+9 kr	3+9 kr (előoldalon) +6 kr hátul
175	225	125	100

Minden más kombináció, így a többes-színes bérmentesítések lényegesen ritkábbak.

Négyszínű bérmentesítés: 20 *(4. ábra)*

Ötszínű bérmentesítés: csak egy levéldarab ismert *(5. ábra)*

Ívszél és sarokpéldányok:

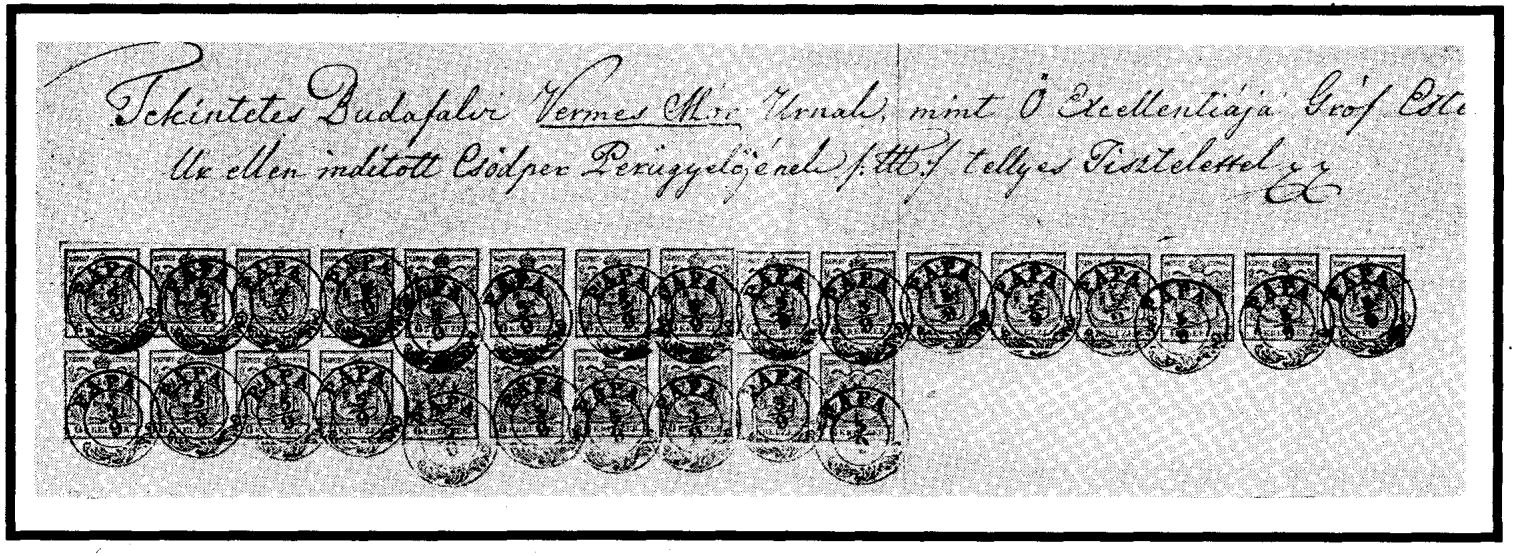
Ívszél min. 5 mm		Ívszél min. 15 mm	Sarokdarab min. 5:5 mm
1 kr	300	20	25
2 kr	250	15	20
3 kr	3000	100	350
6 kr	1500	75	250
9 kr	3000	100	350

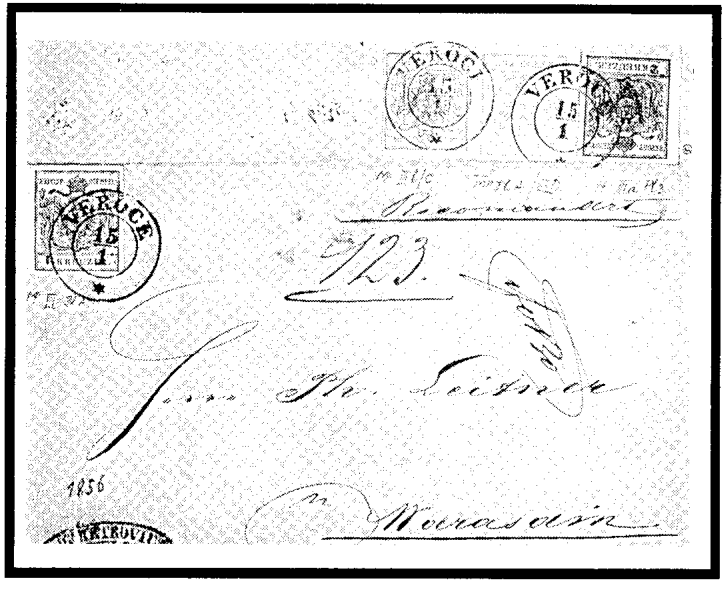
Kézírásos érvénytelenítések (előoldalon, kiegészítő bélyegzés nélkül)

csak vonással		csak dátummal	helynév és dátum
1 kr	50	25	10
2 kr	50	25	10
3 kr	500	150	25
6 kr	500	125	25
9 kr	750	150	25
6 kr	1500	–	–

(hátoldalon mint ajánlási díj)

3. ábra 26 db 6 krajcáros bélyeggel (16-os tömb, négyes tömb és hatos csík) bérmentesített levél, *PÁPA*

4. ábra Négyszínű bérmentesítés (1 + 2 + 3 krajcár és 6 krajcár ajánlás), *VERŐCE*

5. ábra Ötszínű bérmentesítés kivágáson, *BISTRITZ* in *SIEBENB.* (Beszterce, Erdélyben)

Vegyes bérmentesítés 1850 + 1858 (I. és II. kiadás) 1858. 11. 01. – 12. 31-ig

3 kr 1850 + 5 kr 1858	3 kr 1850 + 10 kr 1858	6 kr 1850 + 5 kr 1858
50	75	100

Más kombinációk, pl. többszörös vegyes bérmentesítések nagy ritkán előfordulhatnak, de számuk nem haladhatja meg az 50 darabot. *(6–7. ábra)*

6. ábra **1850–1858**-as vegyes bérmentesítés: 1858-as 10 kr és 3 db 1850-es 1 kr (9 krajcár a régi és 15 krajcár az új díjszabás szerint), *HERMANNSTADT* (Nagyszeben)

Kreuzer bélyegek soldival együtt alkalmazva

1 kr	2 kr	3 kr	6 kr	9 kr
10	25	1500	750	300

Majdnem mind I. típusú bélyeg. A III. típusúak, különösen géppapíron nagyon ritkák.

Centesimi bélyegek Ausztriában felhasználva

5 Centesimi	10 centesimi	15 centesimi	30 centesimi
10	50	250	125
45 centimése			
50			

Forgalmi bélyegek okmánybélyegként felhasználva

	kézírással érvénytelenítve	hatósági bélyegzővel
3 kr	125	15
3 + 3 kr	30	–
6 kr	75	10

Más címletek okmánybélyeggel alkalmazva nagy ritkaságok.

Okmánybélyegek forgalmi bélyegként felhasználva (1854. 11. 01-től)

Egyes bérmentesítések

1 kr (CM)	3 kr (CM)	6 kr (CM)	10 kr (CM)	15 kr (CM)
6	300	150	2	5

Felhasználásuk 1857 közepétől kifejezetten tilos volt, tehát előfordulásuk nagyon ritka.

Okmánybélyegek forgalmi bélyegként felhasználva – többes és színes bérmentesítések

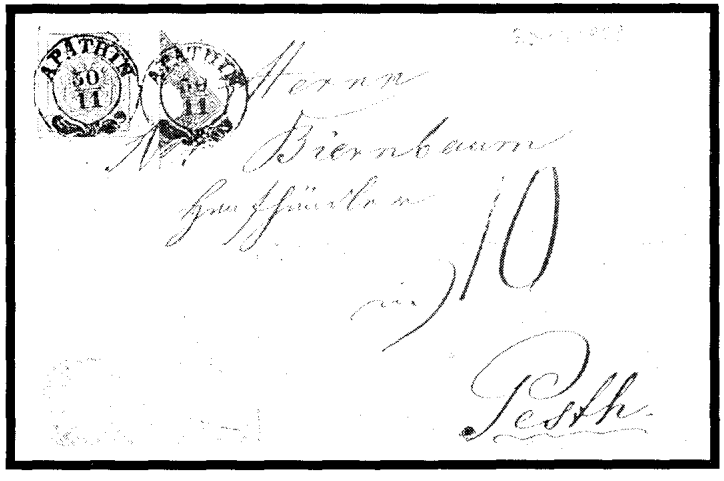
3 + 3 kr (CM)	3 + 3 + 3 kr (CM)	3 + 6 kr (CM)	3 + 15 kr (CM)
50	10	20	1

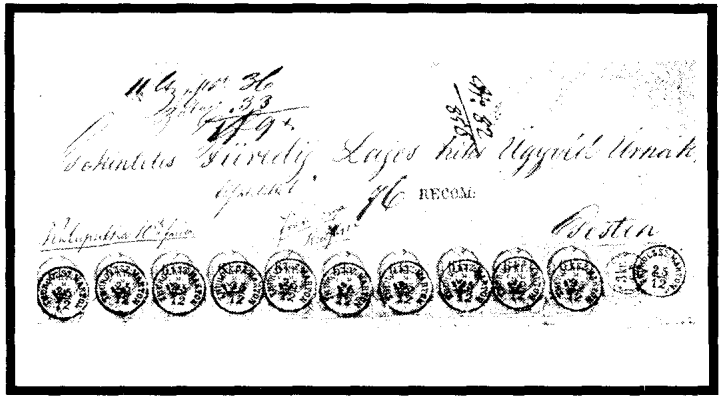
Unikumként ismert egy levél 11 db 6 krajcárossal és 1 db 3 krajcárossal bérmentesítve. *(8. ábra)*

Tértivény (Retourecepisse) 6 kr-ral bérmentesítve

érvénytelenítés tollvonásos kereszttel	formanyomtatvány 1 bgz	2bgz	német–latin	német–magyar	német–horvát
30	500	2500	50	100	500

7. ábra **1850** + **1858**-as vegyes bérmentesítés: 1850-es 6 kr és 1858-as – felezett – 10 kr (barna–barna), *APATHIN*

8. ábra Okmánybélyegek postabélyegként felhasználva ajánlott levélen (11 db 6 krajcáros – egy a levél hátoldalán, ajánlási díjként – és 1 db 3 krajcáros), *THURÓCZ SZ:MÁRTON*

A tértivények díjtételeként 6 kr helyett 2 kr nagyon ritka, a 3 vagy 9 kr-os bélyeggel rendkívüli kivétel; 1850 júniustól értéktelenítésük előírásszerűen tollvonásos kereszttel történt. A német–horvát nyelvű formanyomtatványok kivétel nélkül Pozsegából származnak. Az egyebütt használtak nagyon ritkák.

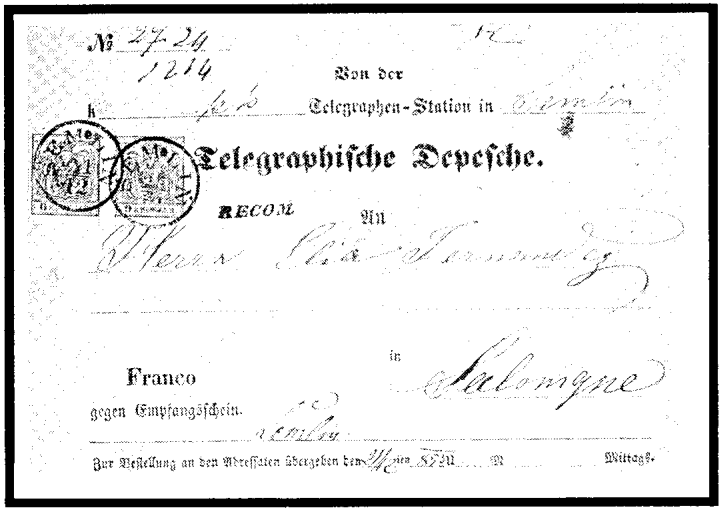
Tudakozványok (Quästions)

3 kr	6 kr	9 kr
75	100	125

A levélpostai tudakozványok ritkábbak, mint az egyéb postai küldeményeké. Az első bélyegkiadás idejéből származnak olyan tudakozványok is, amelyek nincsenek bélyeggel bérmentesítve, mert ezeket a postának díjmentesen kellett kezelnie, mert pl. a feladó a tértivevényt a meghatározott időben még nem kapta vissza. Ilyen példányok épp oly ritkák. Számuk kb. 50 db.

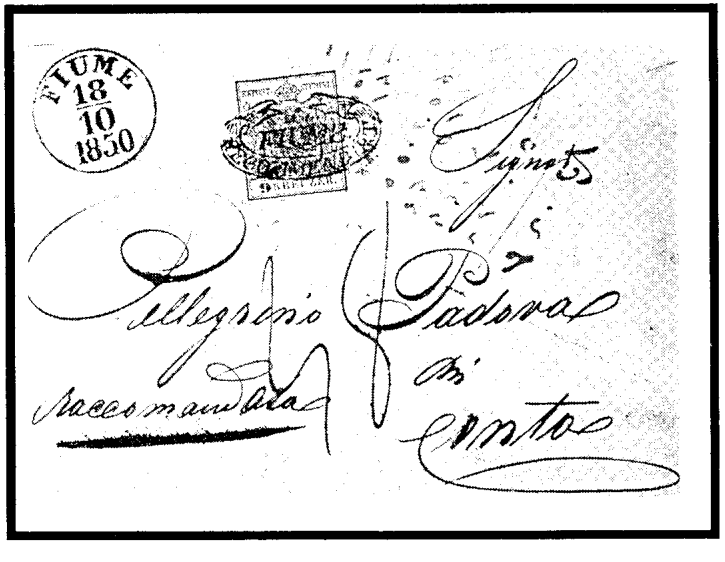
Távirati borítékok

6 + 9 kr előoldalon + 6 kr mint ajánlási díj a hátoldalon: 15
9 + 9 kr előoldalon + 6 kr mint ajánlási díj a hátoldalon: 15
Minden eddig ismert táviratboríték feladási bélyegzője SEM-

9. ábra Táviratboríték 9 + 6 krajcáros bélyegekkel (hátoldalon az ajánlás díja, további 6 kr), *SEMLIN*

10. ábra Díszes ajánlási bélyegző *(FIUME)*

LIN *(9. ábra)* és SALONIKI-be érkeztek (6+9+6), vagy JASSY-ba (9+9+6). Létezik néhány díjmentes boríték is, pl. *Telegraphenstation Bregenz* postai úton Dornbirnba. Annak idején pl. Dornbirnban még nem volt távíró, ezért az oda címzett táviratokat postai úton, express küldeményként szállították tovább. A továbbszállítás díját a távirat feladójának kellett készpénzben leróni. Érdekes dokumentuma egy ilyen küldeménynek egy Insbruckban 1854. október 20-án 15.30-kor felvett távirat, amelyet Dornbirnba címeztek. A táviratot a bregenzi posta 16.30-kor már felvette, illetve leírta és 16.40-kor továbbításra a kézbesítőnek átadta. Vasút a két város között még nem volt, mégis a postakocsi még aznap – a tanúsítvány szerint –, 20-án Dornbirnban kézbesítette.

Kiegészítő bélyegzések a bélyegek mellett

Ajánlási bélyegzések *(10. ábra)* (különböző formákban és színekben) 20000, Franco bélyegzés (különböző formákban és színekben) 500, ezek a belföldi postában igen ritkák.

Nach Abgang der Post (különböző formák és színek) 3000, *Wien Tax:* 150

FEHLENDES PORTO / ZUTAXE / SUMME:	100
(Ellenőrző bélyegző) *C* (Klf. nagyság és szín)	300
Bollo insufficiente (klf. formák és színek)	2000
Aus Österreich (klf. színek)	750
Stati Ereditari Austriaci:	1000

Természetesen előfordulnak még más postatörténetileg nagyon érdekes mellékbélyegzések is, bel- és külföldi változatok a legkülönbözőbb gyakorisággal.

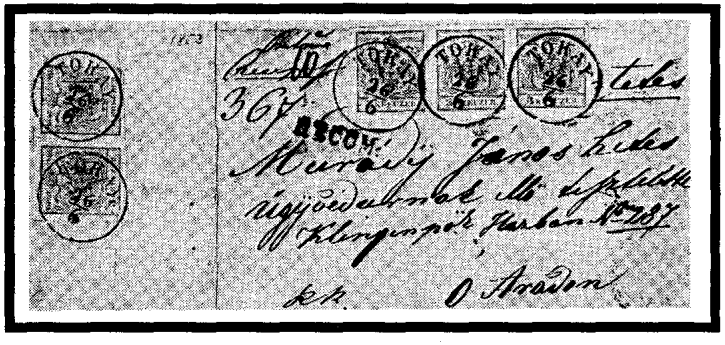
A dolgozatot teoretikusan a végtelenségig lehetne folytatni a különféle változatokkal és azok számának megbecsülésével. Ezt a módszert nem akarom követni, mert nem akarok visszaélni az olvasók és kutatók türelmével. Remélem viszont, hogy munkám felhívja a további kutatások lehetőségére a figyelmet.

Összeállításom arra is rá akar mutatni, hogy az általános katalógusértékeken belül még sok érdekes belső értéket találhat az érdeklődő, amelyek sok esetben nem ritkaságukkal, hanem kutatói értékükkel hívják fel magukra a figyelmet.

Ezek a faktorok tisztán megvilágítják, hogy az egyszerűnek tűnő információk megszerzéséhez évek szükségesek. Ezeknek a gondolatoknak a jegyében írtam meg jelen dolgozatom, amelynek első kísérleteit a Wr. Briefmarkenspiegel 1971. számaiban adtam közre. Úgy hiszem, hogy ezek az információk az elmélyülten gyűjtők számára nélkülözhetetlenek.

(Fordította *Surányi László*)

11. ábra 5 db, átütéssel szétválasztott 3 krajcáros (egy pár és egy hármas csík), ajánlott levélen, *TOKAY*

12. ábra Átütéssel leválasztott hármas csík 3 krajcáros 1852-ből *(HOMONNA)*

Krajcáros bélyegeink egyik legkiválóbb szakértője, *A magyar bélyegek kézikönyve* 3.3. fejezetének megalkotója, több *Philatelica* tanulmány szerzője váratlanul, hirtelen rátámadó súlyos betegségben elhunyt.

Nehéz elhinni, hogy ezután már hiába várjuk a Postatörténeti szakosztály összejöveteleire, nem emeli fel kezét az árveréseken egy-egy érdekes krajcáros különlegesség kikiáltásakor, és nem rendezi újra egyedülálló bérmentesítési gyűjteményét rangos nemzetközi kiállításokra.

Élete szorosan a bélyegekhez kötődött. A klasszikus magyar bélyegek, de különösen a levélboríték rajzú krajcáros kiadások minden különlegességét ismerte, és úttörő munkát végzett ez utóbbi kiadások bérmentesítéseinek rendszerbe foglalásával. Korai távozása ellenére filatéliai munkásságával végleg beírta nevét a magyar bélyeggyűjtés legkiemelkedőbb alakjainak sorába.

A halálos kór úgy ragadta ki sorainkból, hogy szinte búcsút sem vehettünk Tőle. Gondolatait már nem veti papírra, elképzeléseit nem követik nyomon újabb kiállítási anyagok. Az ittmaradottaknak azonban eddigi életműve is utat mutat arra, hogy az ő útján haladva hittel ápoljuk filatéliai nemzeti értékeinket – kicsiket és nagyokat –, amelyekért nincs okunk aggódni, mert mindig lesznek e kincsek szépségeinek és üzenetének befogadására és továbbvitelére alkalmas jövő nemzedékek, akik Rá is tisztelettel és kegyelettel fognak emlékezni a munkás elődök sorában.

HARKÁNYI ISTVÁN
1921. jan. 27–
1987. okt. 6.

Az 1938-ban visszacsatolt Felvidék pótbélyegzői

DR. PALOTÁS ZOLTÁN

Az 1938 és 1941 között visszacsatolt területek postabélyegzőinek ismertetésével 1981/2 és 1982/1 számunkban – Kárpátalja vonatkozásában – már foglalkoztunk. E tanulmányban a Felvidék postabélyegzőiről, pontosabban az ideiglenesen alkalmazott pótbélyegzőkről adunk részletes ismertetést.

Közismert, hogy a trianoni határ hosszú szakaszokon nem esett egybe a nyelvhatárral. Történelmi tragédia, hogy ezek korrekciója csak német segítséggel volt elérhető, a két bécsi (belvedere-i) döntéssel 1938-ban és 1940-ben.

Az etnikai viszonyok részletesebb tárgyalására, bemutatására nincs módunk*, a földrajzi vonatkozásokat azonban a bélyegzések bemutatásához kapcsolódva röviden összefoglaljuk. A határok megállapítását a természetes határ, a Duna és az Ipoly determinálta. A másik ilyen tényező – keleten – a vasúti összeköttetés volt. Az egyetlen vasútvonal, amely Kelet-Szlovákiát a csehszlovák törzsterülettel összekötötte, a *Kassa – Sátoraljaújhely gyártelep – Csap – Királyháza* vonal volt (ez biztosított közvetlen kapcsolatot Romániával is). Ez a vonal magyar nyelvterületen haladt, de természetszerűen ezt a sávot is elcsatolták.

Az 1938. november 2-i (első) bécsi döntés nem egy (ahogy a köztudatban szerepel), hanem két területsávot ítélt vissza Magyarországnak. A nyugati Rajka – Oroszvárral szemben – a Duna északi partján – *Szemet* és *Somorja* községeknél kezdődött és Kassától délkeletre a *Nagy-Milic* hegységnél végződött, illetőleg érte el a trianoni határt. A második – keleti – visszacsatolt sáv ettől pár km-re kezdődött és az ugocsai Feketeardót és Nevetlenfalut visszacsatolva, a mai Magyarország legkeletibb falujánál, Méhteleknél tért vissza a trianoni (román) határhoz. Az új – belvedere-i – határ tehát egy rövid szakaszon – a Nagy-Milicen – egybeesett a trianoni határral.

A bécsi döntés tulajdonképpen demarkációs (katonai megszállási) vonalat jelölt ki. 1939 tavaszán, kisebb módosításokkal kijelölték a „végleges" határt, amelyet Magyarország és az önálló Szlovákia egyaránt törvénybe iktatott és ratifikált. A visszacsatolt terület kiterjedése 12103 km² volt.

A posta átvétele és a pótbélyegzők

A bécsi döntés értelmében a Csehszlovákia által kiürítendő területeken a közintézményeket (infrastruktúrát) eredeti, használható állapotban kellett hátrahagyni – így a postahivatalokat is. Ez a meghagyás azonban – minden bizonnyal – az ingatlanokra volt érvényes, a hivatalok berendezése, felszerelése sokhelyütt hiányzott. A magyar postának, amely az

*Meg kell jegyeznünk, hogy Voloncs Gábornak a 86/1-es számban közölt cikkében említett adatok („... a bécsi döntés nyomán Csehszlovákiától 11928 km² területet és 869299 lakost etnográfiai alapon Magyarországnak ítéltek.") némi helyesbítésre és kiegészítésre szorulnak, amennyiben ez a szám – közelítően – csak a magyar nemzetiségű lakosokra vonatkozott. Visszakerült ezen kívül mintegy 130000 szlovák és 30000 egyéb lakos is, összesen tehát (kerekítve) 1030000 fő. A Felvidék magyar népessége volt a legnagyobb elcsatolt magyar tömb, amely közvetlenül összefüggött a magyar nyelvterülettel. Megjegyzendő, hogy az új határon túl maradt magyar nemzetiségű lakosok száma kb. 70000 fő volt (a (3) forrás adatai szerint).

átadott településekre a honvédséggel együtt vonult be, jelentős személyi és anyagi felkészültséggel kellett funkcióját átvennie. A visszacsatolt településeken ez igen gyorsan – a honvédség bevonulása után egy-két órán belül, nagyrészt áthozott személyzettel – meg is történt.

Az új, végleges használatra szánt hely-kelet bélyegzők helyenként nem készültek el idejében, illetőleg a váratlan nagy forgalom miatt nem voltak elegendők, ezért *gumi pótbélyegzőket* kellett készíttetni és használatra kiosztani.

Az alábbiakban ezeket az ideiglenes használatú pótbélyegzőket ismertetjük (126 gumi és 3 acélbélyegző). A gumibélyegzők különböző cégeknél készültek, ezért a bennük lévő magyar címer esetenként kissé eltérő nagyságú. A bélyegzések színe általában fekete, ritkábban lila (ez utóbbiak lenyomata tisztább).

A gumi pótbélyegzőknek három fajtája ismert:

- *Körbélyegző a postahivatalok* számára: kettős körben magyar címerrel, felül MAGYAR KIR. POSTA felirattal, alul – két csillag között – arab sorszámmal. A bélyegzők átmérője általában 30 mm. 126 darab készült.

- *Körbélyegző a mozgóposták* részére: 28 mm átmérőjű kettős körben magyar címer lombkoszorúval, M. KIR. MOZGÓPOSTA felirattal, alul ugyancsak két csillag között római számmal. 9 darab készült.

- *Keretes bélyegző a jegyzékelőmenetek* részére: fekvő téglalap (40x20 mm) keretben kis magyar címer, M. KIR. POSTA / JEGYZÉKELŐMENET felirattal, alul mindkét sarokban egy-egy arab számmal (6 darab készült).

A gumi pótbélyegzők közül négyet a magyar posta két-két helységben használt, éspedig a 101. számút *Ipolyságon és Ipolypásztón,* a 126. számút *Komáromszemerén* és *Ipolyvisken,* a 167. számút *Tardoskedden* és *Szentmihályúron,* végül a 176. számút *Szentmihályfán* és *Uszoron.* (A használat különböző, egymást követő időszakokban történt.)

A gumibélyegzők mellett használatban volt három acél pótbélyegző is, a 26. és 27. számú *Ipolyságon,* a 36. számú pedig *Tótgyarmaton* (Balassagyarmat Ipolyon túli, északi része, később Balassagyarmat 2) használták.

A pótbélyegzők rövid ideig – általában 1–2 hétig, de sokszor csak pár napig – voltak forgalomban (egy bélyegző *két napig* és két bélyegző *három-három napig).* A tizenöt napnál tovább használt bélyegzők száma 20%-ot sem tesz ki.

A pótbélyegzőket használó postahelyek viszonylag kis lélekszámúak voltak. Mintegy harmaduk 1000 lakos alatti, valamivel több 2000 lakos alatti lélekszámú volt, 5000 lakosnál többet csak kilenc postahely számlált. Több olyan pótbélyegzős postahelyet ismerünk, ahol azelőtt csupán postaügynökség volt (kis népességű helységek).

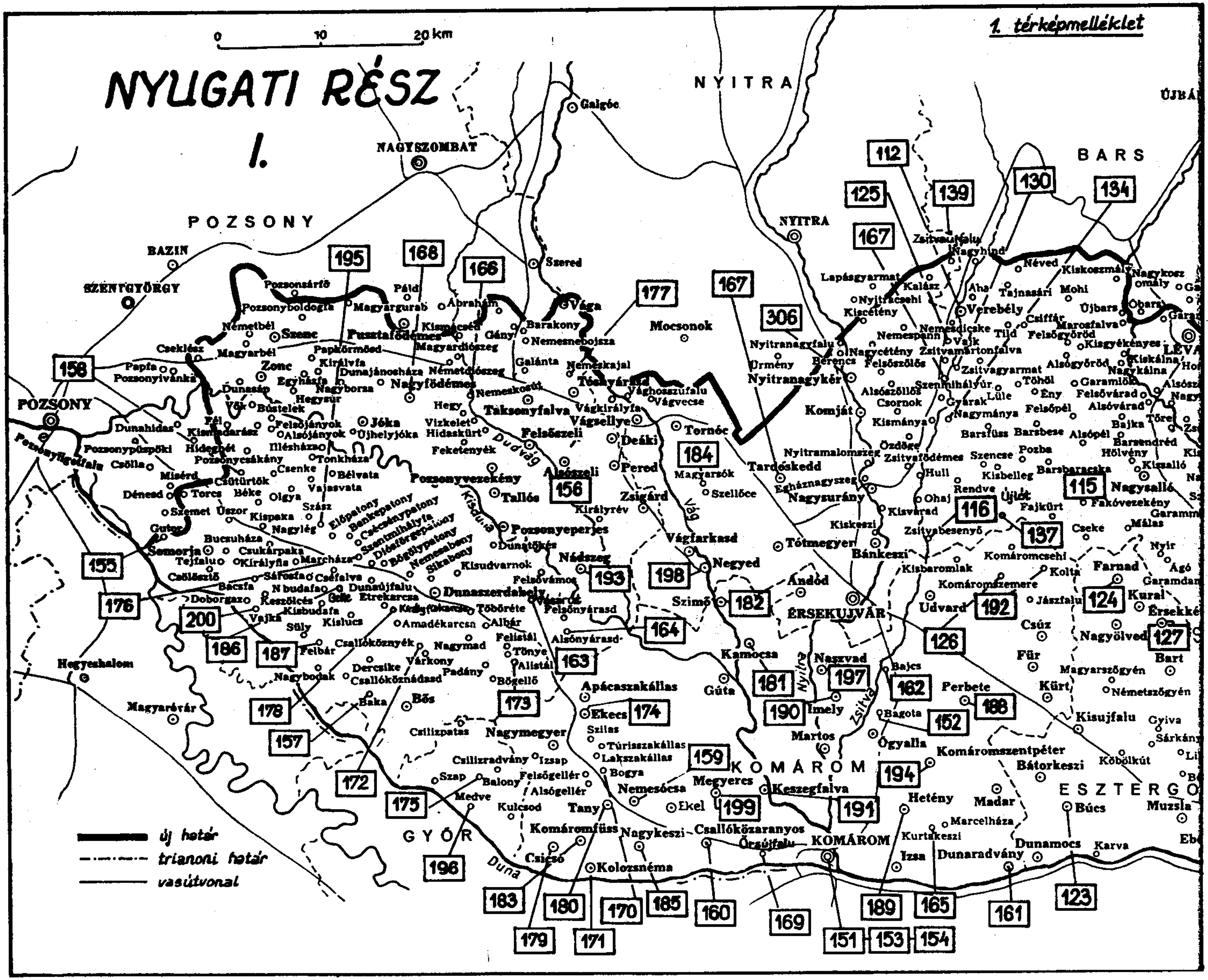
A pótbélyegzők *sorszámozása nem folyamatos,* sokszor találunk kihagyásokat. A sorszámozás és a területi elhelyezkedés sem mindig mutat szoros összefüggést.

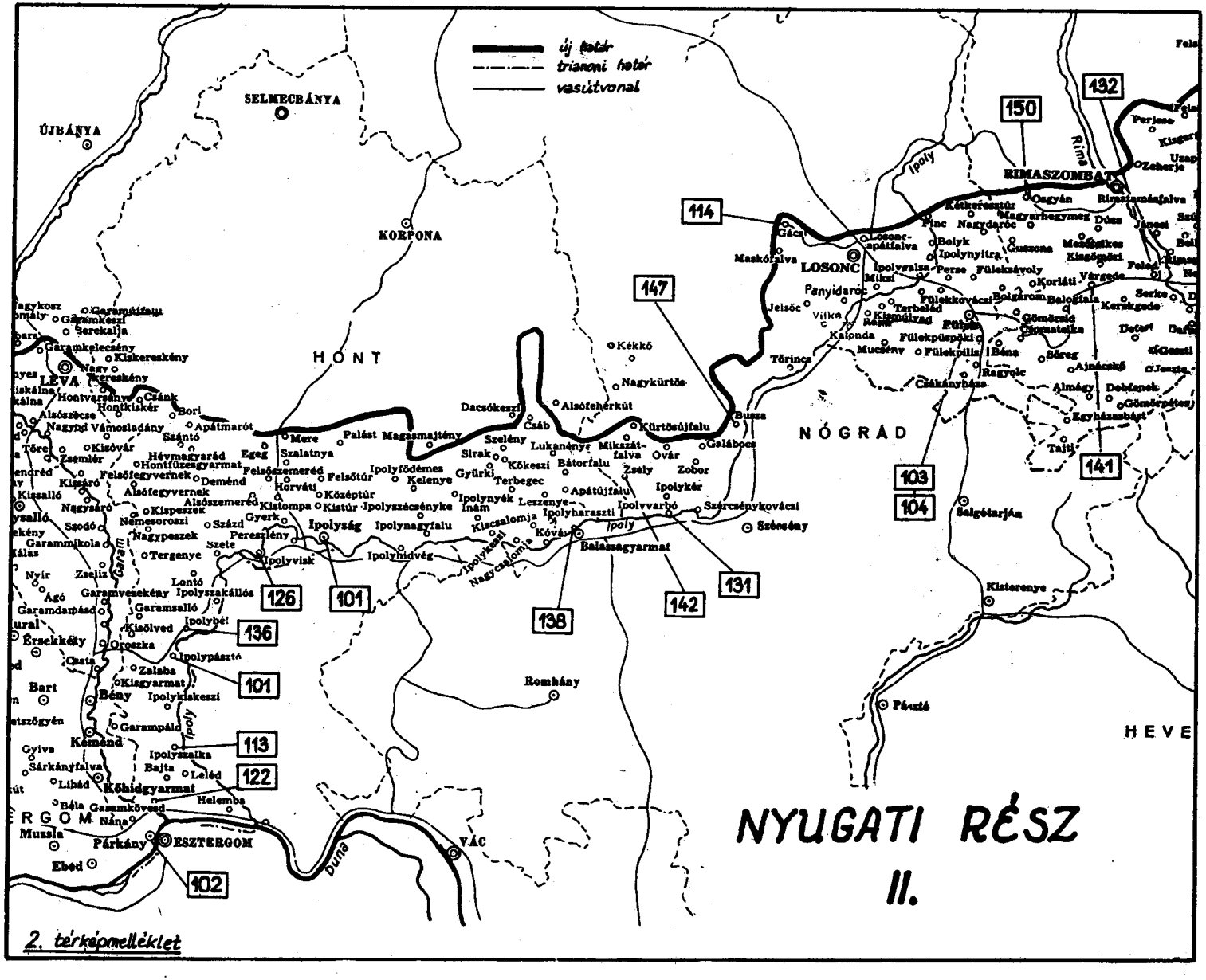
Kísérlet a bélyegzések értékelésére

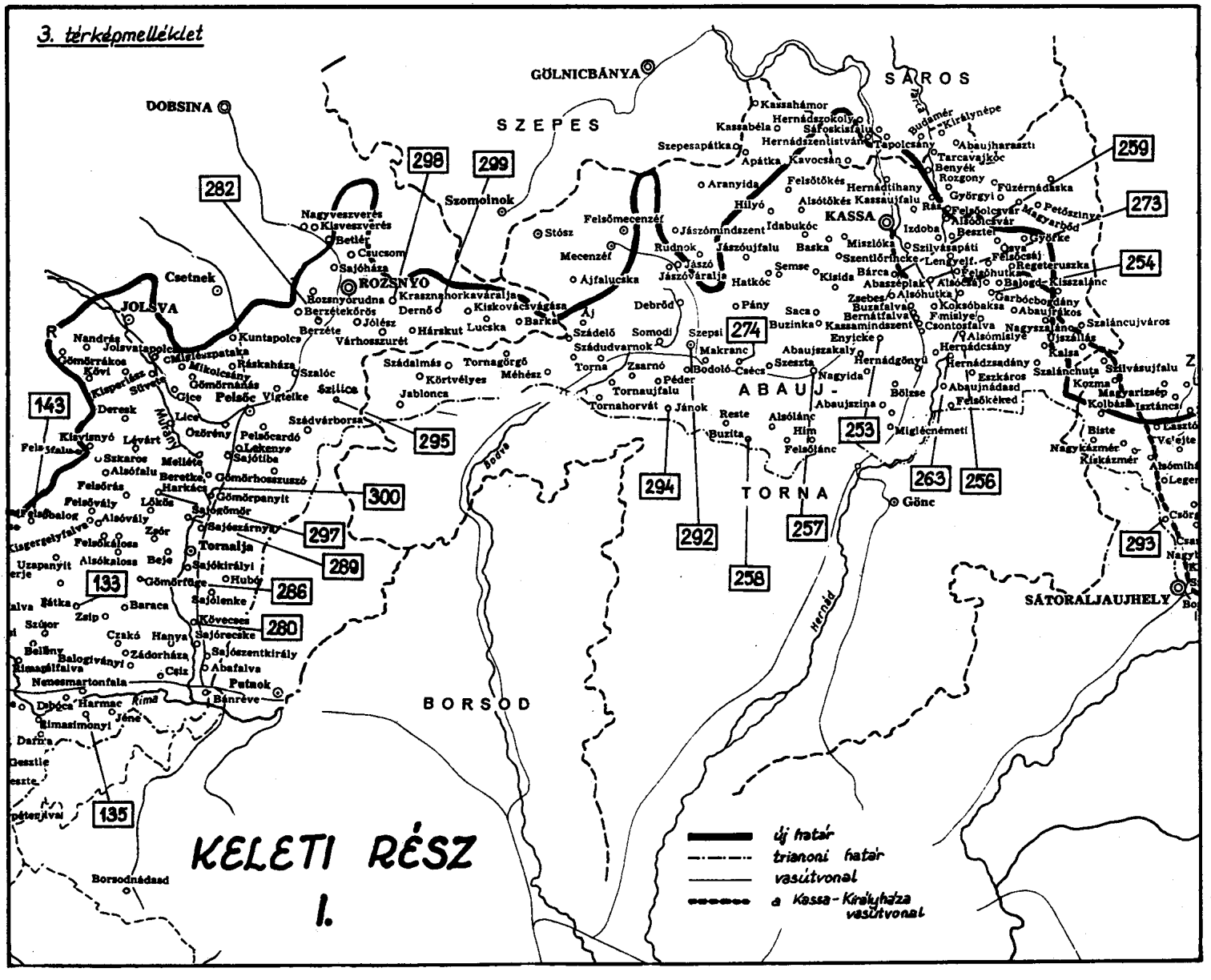
Érdekes feladat kísérletet tenni a pótbélyegzők értékelésére, ritkasági fokuk szerint.

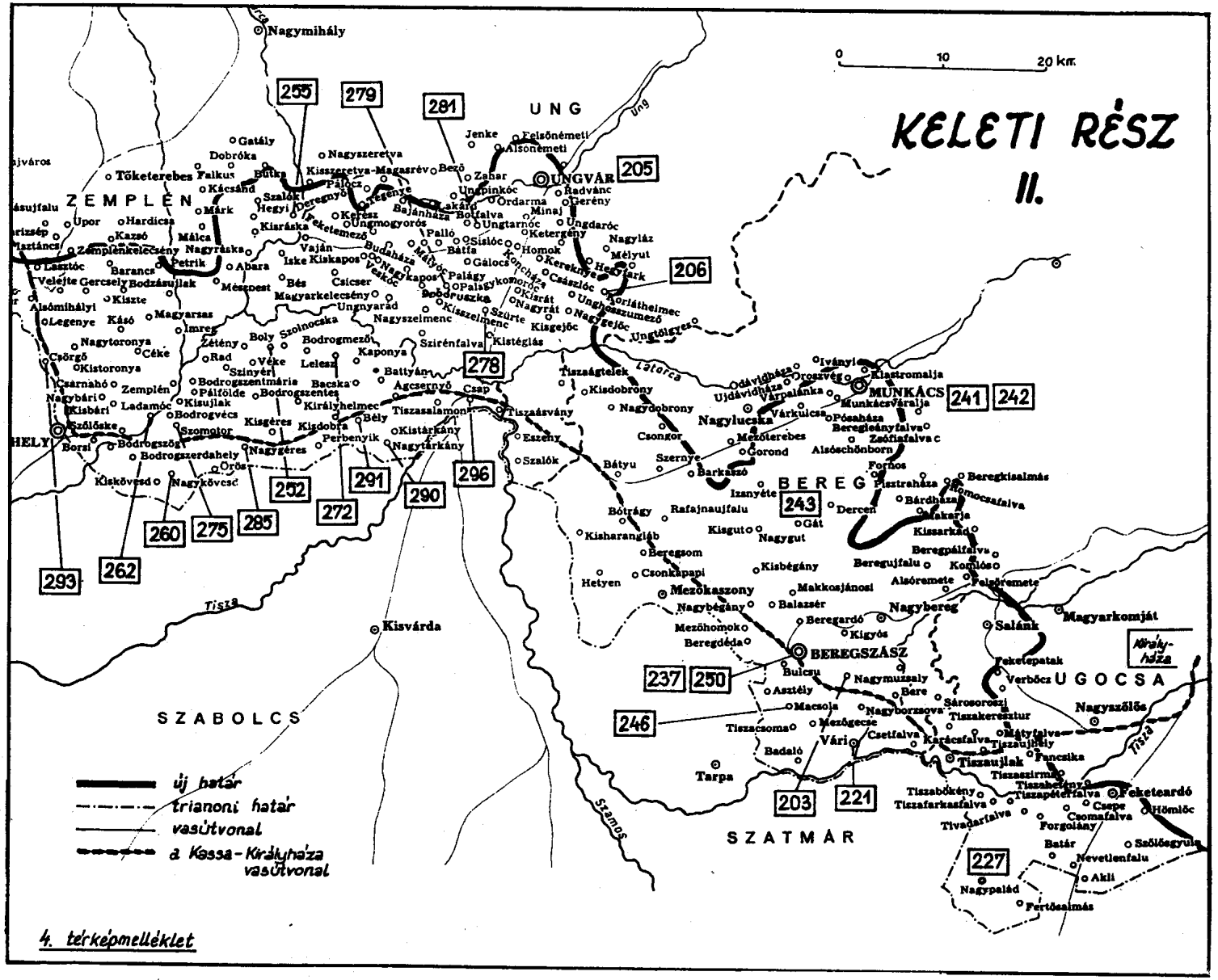
Úgy tartjuk, hogy minél rövidebb ideig volt használatban egy bélyegző, minél kisebb lélekszámú (= feltételezett forgalmú) helységben, annál ritkább az előfordulása. Ez általában elfogadott tapasztalat. Tudnunk kell azonban, hogy így csak képzelt – nem valós – értékeket kapunk, hiszen több más ismert és ismeretlen tényező is befolyásolhatja még a tényleges gyakoriságot. Így például nem tudjuk, hogy milyen a megmaradt bélyegzések aránya. A megnyugtató megoldás az lenne, ha a bélyegzésgyűjteményekből megfelelő mintavételeket készíthetnénk. Számos felvidéki pótbélyegzésből alig ismerünk egy-két példánynál többet – nem számítva az akkor „futószalagon" gyártott üres vagy bélyeges papírlapokat –, vagy éppen egyet sem! Nagy ritkaságok vannak tehát közöttük.

Az értékelés egyik lehetséges módja a 28. old. táblázata szerinti, ahol az értéket (pontértéket) a bélyegző használatának ideje és a postahely népessége alapján számíthatjuk ki.

1. térképmelléklet
NYUGATI RÉSZ
I.
0 10 20 km
NYITRA
POZSONY
BARS
KOMÁROM
ESZTERGO
GYŐR
NAGYSZOMBAT
NYITRA
POZSONY
ÉRSEKUJVÁR
KOMÁROM
Duna
új határ
trianoni határ
vasútvonal

új határ
trianoni határ
vasútvonal
SELMECBÁNYA
ÚJBÁNYA
KORPONA
HONT
LÉVA
NÓGRÁD
LOSONC
RIMASZOMBAT
Rima
Ipoly
Ipolyság
Balassagyarmat
Romhány
Párkány
ESZTERGOM
VÁC
Duna
Ebed
Bart
Bény
Kemend
Kéménd
Kékkő
Nagykürtös
Dacsókeszi
Alsóteherkút
Kürtösújfalu
Bussa
Galábocs
Csáb
Szelény
Sirak
Kőkeszi
Bátorfalu
Ipolyképár
Ipolyvarbó
Szárcsénykovácsi
Szécsény
Kisterenye
Pásztó
Salgótarján
HEVE
114
147
150
132
131
142
138
101
126
136
113
122
102
103
104
141
NYUGATI RÉSZ
II.
2. térképmelléklet

3. térképmelléklet
GÖLNICBÁNYA
DOBSINA
SZEPES
SÁROS
Tarca
Budamér
Királynépe
Kassahámor
Hernádzsokoly
Sárosiskisfalu
Kassabéla
Hernádszentistván
Tapolcsány
Abaujharaszti
Szepesapátka
Apátka
Kavocsán
Tarcavajkóc
Benyék
Rozgony
Füzérnádaska
Aranyida
Felsőtökés
Hernádtihany
Györgyi
Hilyó
Alsótökés
Kassaújfalu
Petőszinye
Felsőolcsvár
Alsóolcsvár
Magyarbőd
KASSA
Izdoba
Beszter
Györke
Stósz
Felsőmecenzéf
Jászómindszent
Idabukóc
Mecenzéf
Rudnok
Jászóújfalu
Baska
Miszlóka
Szilvásapáti
Ova
Szentlőrincke
Lenyelt.
Felsőcsáj
Regeteruszka
Ajfalucska
Jászó
Jászóváralja
Hatkóc
Semse
Kisida
Bárca
Felsőhutka
Abaszéplak
Alsócsáj
Balogd-Kiszalánc
ROZSNYÓ
Csetnek
JOLSVA
Roznyórudna
Krasznahorkaváralja
Berzétekőrös
Dernő
Kiskovácsvágása
Debrőd
Pány
Saca
Zsebes
Alsóhutka
Garbócbogdány
Buzafalva
Koksóbaksa
Abaujfalkos
Bernátfalva
Kassaamindszent
Buzinka
Csontosfalva
Nagyszaláncz
Szaláncujváros
Berzéte
Jólész
Várhosszurét
Hárskut
Lucska
Barka
Szádelő
Somodi
Szepsi
274
Enyicke
Alsómisley
Üjszállás
Kalsa
Nándrás
Jolsvatapolca
Kuntapolca
Szádudvarnok
Makranc
Abaujszakaly
Hernádcsány
Hernádgönyü
Hernádzsadány
Szalánchuta
Szilvásujfalu
Gömörrákos
Kövi
Miglészpataka
Ráskaháza
Szalóc
Szádalmás
Tornagörgő
Körtvélyes
Méhész
Torna
Zsarnó
Bodoló-Csécs
Szeszta
Nagyida
Eszkáros
Kozma
Magyarizsép
Kolbásfalu
Isztáncs
Gömörnádas
Gice
Pelsőc
Vigtelke
Szilica
Jablonca
Péder
Tornaújfalu
Tornahorvát
Jánok
Abaujszina
Bölcse
Felsőkéked
Abaujnádasd
Deresk
Lice
Szádvárborsa
Reste
Alsólánc
Him
Miglécnémeti
Biste
Nagykázmér
Kisivsnyó
Lávárt
Ozörény
Pelsőcardó
Lakenye
Sajótiba
Buzita
Felsőlánc
Szkaros
Melléte
Alsófalu
Beretke
Gömörhosszuszó
Harkács
Gömörpanyit
Felsőrás
Felsővály
Alsóvály
Lőkös
Salgógömör
Sajószárnya
Zgór
Tornalja
Felsőkalosa
Alsókalosa
Beje
Sajókirályi
Uzapanyit
Gömörfüge
Hubó
Sajólenke
Kövecses
Sajórecske
Szúgor
Zsip
Czakó
Hanva
Zádorháza
Sajószentkirály
Abafalva
Csiz
Nemesmartonfalia
Putnok
Bánréve
Debőca
Harmac
Rima
Jéne
Rimasimonyi
Darnya
Borsodnádasd
BORSOD
TORNA
ABAUJ-
Gönc
SÁTORALJAUJHELY
Hernád
Bodva
Murány
Sajó
298
299
282
Szomolnok
Nagyveszverés
Kisveszverés
Betlér
Csucsom
Sajóháza
259
273
254
274
143
295
300
297
289
286
280
133
135
294
292
258
257
253
263
256
293
dj határ
trianoni határ
vasútvonal
a Kassa-Királyháza vasútvonal
KELETI RÉSZ
I.

4. térképmelléklet

A bélyegző használati ideje (nap)	Alapérték	A postahely népessége (fő)	Szorzó
1	300	400 alatt	15
2	250	400–600	12
3	200	601–800	10
4	175	801–1000	8
5	150	1001–1200	7
6	125	1201–1400	6
7	100	1401–1600	5
8	80	1601–2000	4
9	70	2001–3000	3
10	60	3001–5000	2
11–12	50	5001 felett	1
13–14	45		
15–16	40	Figyelem! Az alapértékek futott	
17–19	35	leveleken lévő bélyegzésekre ér-	
20–24	30	vényesek! Papírlapon lévő bélyeg-	
25 felett	25	zés jóval kevesebbet ér!	

Az elméleti pontértéket megkapjuk, ha a használati idő alapján számítható alapértéket a népességszám indexével megszorozzuk. Egy példa: *Ipolypásztó* 101. számú pótbélyegzője 36 napig volt használatban. A falu népessége 600 fő. Az alapérték 25, a népességszorzó 10, tehát a bélyegzés értéke 25 x 10 = 250 pont. A pontérték tájékoztató jellegű, hiszen a futott levelek sem egyformák, nem lehet egyértelműen elbírálni jó részüknél azt sem, hogy gyűjtői küldemények, vagy köznapi céllal adták azokat postára. A pontértéket akár forintértéknek is tekinthetnénk, bár a piaci árak az elméleti értéket nem követik: ma 25 forintért pótbélyegzős küldeményt már nem lehet kapni, ugyanakkor egy 3000 pontra adódó bélyegzés hasonló forintáron nehezen lenne értékesíthető. Ezért is szeretnénk ezzel a tanulmánnyal segítséget adni a kevésbé becses és az igen ritka pótbélyegzések szétválasztásához. Az is elgondolkodtató, hogy a hasonló külföldi objektumok értéke az itt megadottaknál – és a gyakorlatban érvényesülőknél – sokkal nagyobb.

A papírlapra készített szívességi bélyegzések értékelése sem feltétlenül egyszerű. Tekintetbe kell venni, hogy a pótbélyegzők esetében jóval kevesebb ilyen lenyomat készült, mint a „visszatért" bélyegzésekből. Ezek a küldeményen lévő bélyegzések pontértékének hányadával értékelhetők, esetenként eltérően. Szorzószámot, százalékot megadni nem lenne ésszerű, gyakoribb bélyegzéseknél ez az 50%-ot is elérheti, ritkábbaknál 20% alatt maradhat.

A Felvidék pótbélyegzőinek összesített táblázatos adatai[1]

A pótbélyegző száma	Postahely	Népesség (ezer)	Használati idő	Nap	Megye, járás	Pontérték
101	Ipolyság	5,8	10.13.–11.13.	32	H,Ip	25
101	Ipolypásztó	0,6	11.14.–12.19.	36	H,Vm	250
102	Párkány	4,5	11.06.–12.14	39	E,E	50
103,104	Fülek	4,3	11.09.–11.23.	15	N,Fü	80
112	Verebély	3,3	11.11.–11.17	7	B,Ve	200
113	Ipolyszalka	1,7	11.10.–11.26.	17	H,Sz	140
114	Gács	1,4	11.15.–11.26.	12	N,Gá	300
115	Fakóvezekény	1,1	11.18.–12.03.	16	B,Ve	280
116	Zsitvabesenyő	1,6	11.20.–11.22.	3	B,Ve	1000
122	Garamkövesd	1,5	11.06.–11.08.	3	H,Sz	1000
123	Bucs	1,6	11.07.–11.17.	11	E,E	250
124	Farnad	2,2	11.11.–11.12.	2	E,Pá	750
125	Vajk	0,8	11.29.–12.06.	8	Ny,Ér	800
126	Komáromszemere	3,0	11.20.–11.23.	4	K,U	525
126	Ipolyvisk	1,2	11.12.–11.14.	3	H,Ip	1400
127	Érsekkéty	1,3	11.12.–11.14.	3	E,Pá	1200
130	Zsitvagyarmat	0,6	11.12.–11.17.	6	B,Ve	1500
131	Ipolyvarbó	1,7	11.12.–11.25.	14	H,Sz	180
132	Feled	1,4	11.09.–11.24.	16	G,Rs	200
133	Bátka	1,7	11.11.–11.22.	12	G,Rs	200
134	Nagymánya	1,5	11.14.–11.19.	6	B,Ve	625
135	Rimasimonyi	0,6	11.11.–11.19.	9	G,Rs	840
136	Ipolybél	0,6	11.18.–12.06.	19	H,Vá	420
137	Újlót	2,2	11.17.–11.21.	5	B,Ve	105
138	Tótgyarmat	0,7	11.18.–12.07.	20	N,Ba	300
139	Zsitvaújfalu	1,3	11.16.–11.25.	10	B,Ve	360
141	Várgede	1,6	11.12.–11.18.	7	G,Rs	500

[1] A táblázatban feltüntetett közigazgatási beosztás – a postahelyek megyéhez, ill. járáshoz való tartozása – az 1918-as helyzetet tükrözi.

A pótbélyegző száma	Postahely	Népesség (ezer)	Használati idő	Nap	Megye, járás	Pontérték
142	Zsély	1,1	11.14.–11.26.	13	N,Ba	315
143	Felsőbalog	1,6	11.12.–11.27.	16	G,Rs	200
147	Bussa	1,0	11.14.–11.25.	12	N,Sz	400
150	Osgyán	1,7	11.12.–11.25.	14	G,Rs	180
151,153						
154	Komárom 1	21,2	11.07.–11.16.	10	K	60
152	Bagota	1,4	11.10.–11.20.	11	K,Ud	300
155	Gutor	0,8	11.27.–12.01.	5	P,So	1500
156	Alsószeli	2,5	11.12.–11.20.	9	P,Ga	210
157	Baka	0,9	11.12.–11.17.	6	P,Dsz	1000
158	Csütörtök	1,1	11.11.–11.20.	9	P,So	420
159	Nemesócsa	2,4	11.10.–11.14.	5	K,Cs	450
160	Csallóközaranyos	2,2	11.10.–11.22.	13	K,Cs	135
161	Dunaradvány	1,5	11.10.–11.20.	11	K,Ud	250
162	Bajcs	1,4	11.12.–11.20.	9	K,Ud	350
163	Vásárút	1,7	11.10.–11.20.	11	P,Dsz	200
164	Alsónyárasd	1,6	11.10.–11.20.	11	P,Dsz	250
165	Kurtakeszi	1,3	11.10.–11.20.	11	K,Ud	300
166	Nemeskosut	1,3	11.15.–11.19.	5	P,Ga	900
167	Tardoskedd	6,2	11.12.–11.15.	4	Ny,Ér	175
167	Szentmihályúr	0,7	11.20.–11.27.	8	Ny,Ér	800
168	Nagyfödémes	3,3	11.15.–11.20.	6	P,Ga	250
169	Őrsújfalu	1,6	11.11.–11.18.	8	K,Cs	400
170	Bogya	0,9	11.10.–11.22.	13	K,Cs	360
171	Kolozsnéma	0,9	11.11.–11.20.	10	K,Cs	560
172	Csallóköznyék	0,7	11.12.–11.23.	12	P,Dsz	500
173	Alistál	1,1	11.11.–11.19.	9	P,Dsz	490
174	Ekecs	2,1	11.12.–11.22.	11	K,Cs	150
175	Balony	0,7	11.11.–11.20.	10	Gy,Tó	600
176	Szentmihályfa	0,7	11.11.–11.19.	9	P,Dsz	700
177	Nemeskajal	1,6	11.14.–11.19.	6	P,Ga	625
178	Királyfiakkarcsa	0,9	11.11.–11.17.	7	P,Dsz	800
179	Csicsó	1,6	11.11.–11.20.	10	K,Cs	300
180	Tany	0,8	11.12.–11.23.	12	K,Cs	500
181	Kamocsa	1,7	11.14.–11.17.	4	K,Cs	700
182	Szimő	3,1	11.14.–11.28.	15	K,Cs	80
183	Komáromfüss	0,7	11.11.–11.22.	12	K,Cs	500
184	Magyarsók	2,0	11.14.–11.17.	4	Ny,Vs	700
185	Nagykeszi	1,1	11.11.–11.25.	15	K,Cs	280
186	Egyházgelle[2]					
187	Felbár	0,8	11.12.–11.19.	8	P,Dsz	800
188	Perbete	4,5	11.12.–11.22.	11	E,Pá	100
189	Hetény	1,9	11.12.–11.20.	9	K,Ud	280
190	Imely	1,8	11.13.–11.24.	12	K,Ud	200
191	Keszegfalva	2,7	11.13.–11.17.	5	K,Cs	450
192	Kolta	2,1	11.13.–11.21.	9	K,Ud	210
193	Nádszeg	2,9	11.17.–12.04.	18	P,Ga	105
194	Komáromszentpéter	3,0	11.12.–11.19.	8	K,Ud	240
195	Nagylég	0,8	11.12.–11.17.	6	P,So	1000
196	Medve	0,7	11.12.–11.22.	11	Gy,Tó	500
197	Naszvad	5,7	11.12.–11.18.	7	K,Ud	100
198	Negyed	4,6	11.13.–11.17.	5	Ny,Vs	300
199	Megyercs	1,7	11.17.–12.06.	20	K,Cs	120
200	Vajka	0,6	11.12.–11.20.	9	P,So	840
203	Nagymuzsaly	2,1	11.13.–11.17.	5	Be,Ti	450
205	Ungvár 1	26,7	11.11.–11.20.	10	U	60
206	Korláthelmec	0,9	11.19.–11.28.	10	U,Sz	480
221	Vári	2,6	11.08.–11.19.	12	B,Ti	150
227	Nagypalád	2,1	11.17.–12.01.	15	Sz,Szn	120
237,250	Beregszász	19,0	11.09.–12.06.	28	B	25
241,242	Munkács	26,0	11.10.–12.10.	31	B	25
243	Gát	2,0	11.16.–11.21.	6	B,Ti	500
246	Macsola	0,7	11.07.–11.20.	14	B,Ti	450
252	Boly	0,8	11.12.–11.17.	6	Z,Bk	1250
253	Enyicke	1,1	11.14.–11.18.	5	A,Ka	1050
254	Garbócbogdány	0,5	11.14.–11.18.	5	A,Fü	1800
255	Deregnyő	1,0	11.11.–11.21.	11	Z,Nm	400
256	Alsómislye	1,0	11.15.–11.17.	3	A,Fü	1600
257	Nagyida	2,1	11.16.–11.17.	2	A,Ka	750
258	Buzita	1,1	11.12.–11.17.	6	A,Cs	875
259	Bárca	1,7	11.14.–11.18.	5	A,Ka	600
260	Nagykövesd	1,1	11.09.–11.17.	9	Z,Bk	490
262	Ladamóc	0,8	11.13.–11.17.	5	Z,Sá	1500
263	Hernádcsány	1,8	11.12.–11.20.	9	A,Fü	280
272	Lelesz	1,9	11.12.–11.18.	7	Z,Bk	400
273	Abaszéplak	1,3	11.14.–11.17.	4	A,Ka	1050
274	Csécs	0,9	11.15.–11.19.	5	A,Cs	1200

[2] A 186. számú pótbélyegző (Egyházgelle) sem a posta hivatalos jegyzékében, sem Bán Béla cikkében nem szerepel, de jelen sorok írójának tulajdonában van egy ilyen példány, levéldarabon. Ennek a kis csallóközi falunak 1910-ben 235 lakosa volt. 1940-ben *Csallóközpósfa, Beketfa* és *Ógelle* községekkel egyesítették, *Gelle* néven. Egyházgellének 1880-tól volt postahivatala, 1919 és 1938 között is működött (kétnyelvű bélyegzővel). A póbélyegző küldeményen legalább 1000 pontra becsülhető.

A pót-bélyegző száma	Postahely	Népesség (ezer)	Használati idő	Nap	Megye, járás	Pont-érték
275	Szomotor	0,8	11.06.–11.25.	20	Z,Bk	300
278	Szürte	1,2	11.11.–11.21.	11	U,Nk	350
279	Dobóruszka	0,6	11.14.–11.18.	5	U,Nk	1800
280	Kövecses	0,3	11.15.–11.27.	13	G,To	675
281	Ungtarnóc	0,4	11.12.–11.18.	7	U,U	1500
282	Berzéte	1,6	11.10.–11.25.	16	G,Ro	200
285	Nagygéres	1,3	11.08.–11.17.	10	Z,Bk	360
286	Gömörfüge	0,4	11.13.–11.25.	13	G,To	540
289	Sajógömör	1,2	11.12.–11.26.	15	G,To	280
290	Nagytárkány	1,4	11.09.–11.30.	22	Z,Bk	180
291	Bély	1,1	11.08.–11.27.	20	Z,Bk	210
292	Szepsi	2,2	11.09.–11.25.	17	A,Cs	105
293	Csörgő	0,6	11.08.–11.27.	20	Z,Bk	360
294	Jánok	0,9	11.15.–11.25.	11	A,To	400
295	Szilice	1,0	11.16.–11.25.	10	G,Ro	420
296	Csap	3,6	11.10.–11.24.	15	U,Nk	80
297	Harkács	0,4	11.15.–11.26.	12	G,To	750
298	Krasznahorkaváralja	1,1	11.11.–11.26.	16	G,Ro	280
299	Dernő	0,6	11.11.–11.24.	14	G,Ro	540
300	Gömörpanyit	0,8	11.12.–11.25.	14	G,To	450
306	Nyitranagykér	1,7	11.18.–12.07.	20	Ny,Ér	120

Acél pótbélyegzők

26	Ipolyság	5,8	10.13.–11.18.	36	H,Ip	25
27	Ipolyság	5,8	10.13.–12.03.	51	H,Ip	25
36	Tótgyarmat (Balassagyarmat 2)	0,7	12.07.–12.15.	9	N,Ba	700

Mozgóposta-bélyegzők

I	Komárom–Somorja	11.15.–01.23.
II	Komárom–Cseklész	11.13.–
III	Érsekújvár–	11.15.–12.23.
IV	Érsekújvár–Léva	11.15.–12.23.
VII	Párkánynána–Léva	11.12.–
XVIII	Rozsnyó–Fülek 90	11.15.–
	Rozsnyó–Fülek 89	11.22.–01.18.
XIX	Párkánynána–Ipolyság 46	11.15.–

Jegyzékelőmenetelek bélyegzői

2	Komárom–Guta	11.12.–
3	Vágsellye–Negyed	11.15.–
10	Pelsőc–Jolsva	11.19.–
11	Pelsőc–Kuntapolca	
13	Ipolyság–Drégelypalánk	11.21.–
	Ipolyság–Egeg–Szalatnya	11.21.–
14	Beregszász–Tiszaújlak	11.24.–
	Tiszaújlak–Csap	11.24.–

Megjegyzés: Több 1938-as postahely (a felsoroltak közül) elnevezése község-összevonások stb. miatt később megváltozott:

138	Tótgyarmat = Balassagyarmat 2
139	Zsitvaújfalu 1939-ben visszakerült Szlovákiához
143	Felsőbalog Vámosbalogra változott
164	Kurtakeszi + Marcelháza = Marcalkeszi
172	Csallóköznyék + Várkony = Nyékvárkony
173	Tőnye + Alistál + Felistál = Tőnyeistál
186	Egyházgelle = Gelle
273	Abaszéplak + Széplakapáti = Széplakapáti

A közigazgatási hovatartozás jelölésénél használt rövidítések:

Megye	Járás
A = Abaúj-Torna m.	Cs = Csereháti járás
	Ka = Kassai járás
	To = Tornai járás
Ba = Bars m.	Ve = Verebélyi járás
Be = Bereg m.	Ti = Tiszaháti járás
E = Esztergom m.	Pá = Párkányi járás
	E = Esztergomi járás
Gö = Gömör és Kishont m.	Ri = Rimaszombati járás
	Ro = Rozsnyói járás
	To = Tornallyai járás
Gy = Győr m.	Tó = Tószigetcsilizközi járás
H = Hont m.	Ip = Ipolysági járás
	Sz = Szobi járás
	Vá = Vámosmikolai járás
K = Komárom m.	Cs = Csallóközi járás
	U = Udvardi járás
Nó = Nógrád m.	Ba = Balassagyarmati járás
	Gá = Gácsi járás
	Fü = Füleki járás
	Sz = Szécsényi járás
Ny = Nyitra m.	Ér = Érsekújvári járás
	Vá = Vágsellyei járás

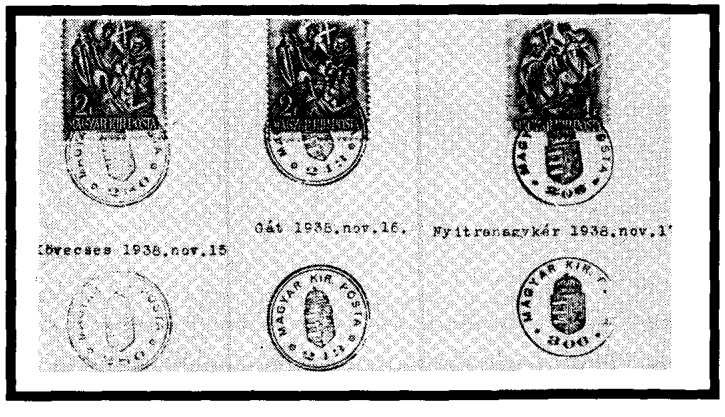
P = Pozsony m.
Sz = Szatmár m.
U = Ung m.
Z = Zemplén m.

Du = Dunaszerdahelyi járás
Ga = Galántai járás
So = Somorjai járás
Szn = Szatmárnémeti járás
Na = Nagykaposi járás
Sz = Szerednyei járás
Bo = Bodrogközi járás
Na = Nagymihályi járás
Sá = Sátoraljaújhelyi járás

FORRÁSOK

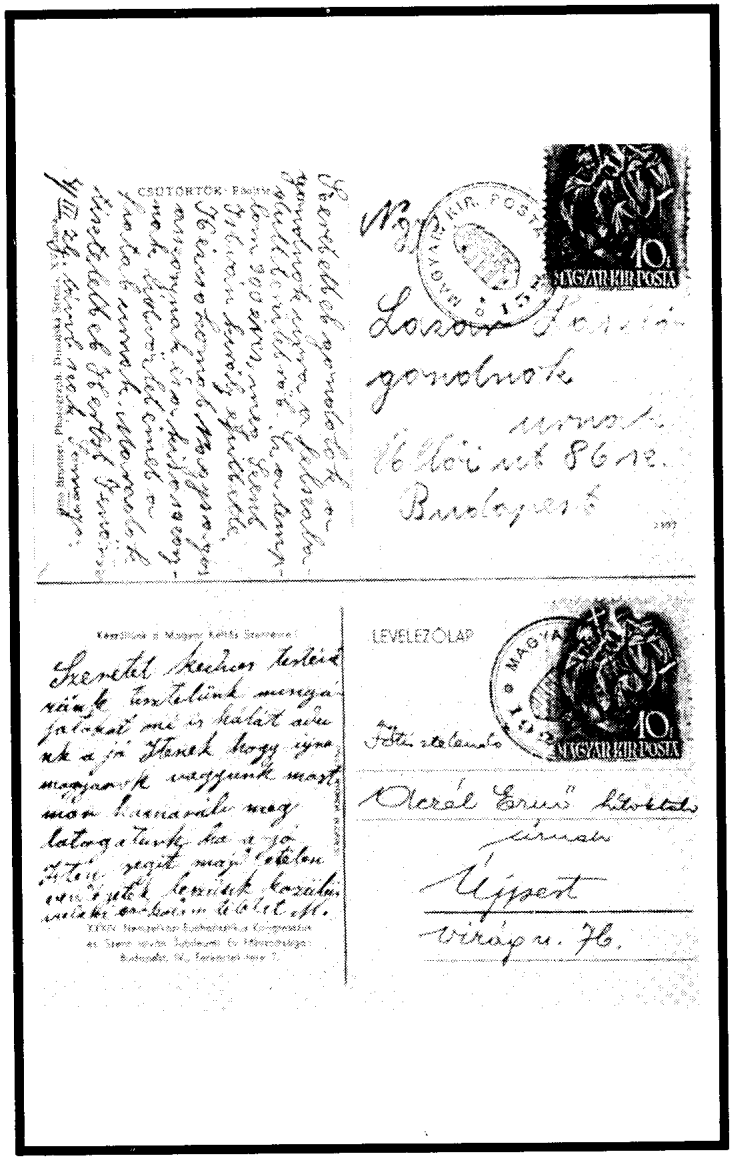
1. Dr. PALOTÁS Z.: Kárpátalja postabélyegzői 1939–1944. PHILATELICA, 1981/2. sz., 1982/1–2. sz.
2. VOLONCS G.: Csehszlovák bélyegek magyarországi használata PHILATELICA, 1986/1. sz.
3. CHÁSZÁR, E.: Decision in Vienna. The Czechoslovak–Hungarian Border Dispute of 1938. Danubian Press, 1978.
4. BÁN B.: A felvidéki postahivatalok pótbélyegzői. A BÉLYEGGYŰJTŐ, 1939/5. sz.
5. M. KIR. POSTA: Kimutatás a felszabadult területek postahivatalainál használt pót-keletbélyegzők adatairól. 134.794/1939 IV. 3. sz. körrendelethez.
6. M. KIR. KÖZP. STATISZTIKAI HIVATAL: Magyarország Helységnévtára 1944.

1. ábra Szívességi bélyegzések papírlapokon

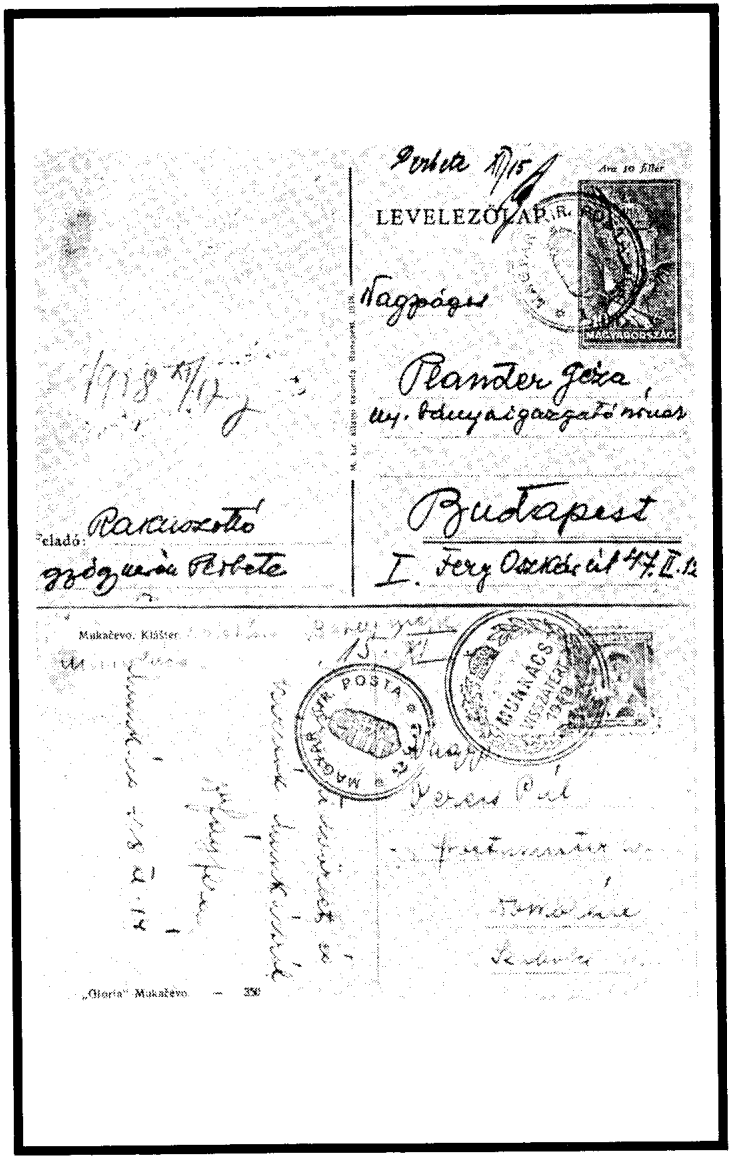

2. ábra 2 f-es díjú üdvözlő levelezőlapok *(Macsola, Szepsi)*

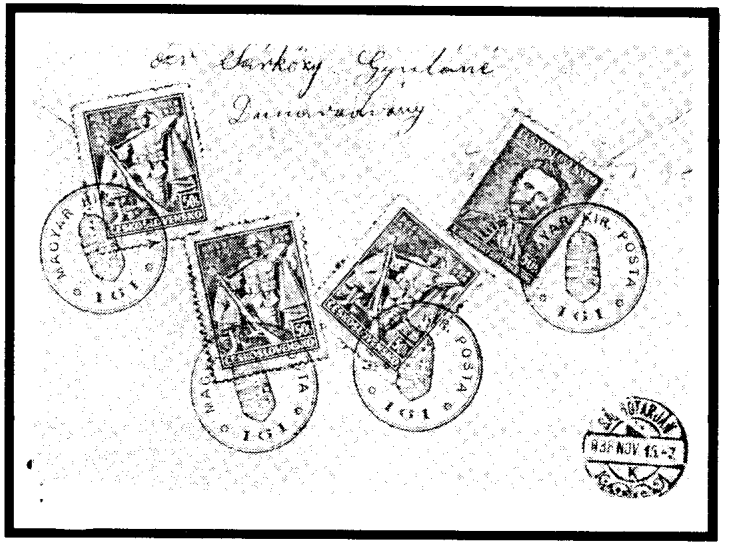
3. ábra 10 fillérrel bérmentesített levelezőlapok *(Csütörtök, Kolta)*

4. ábra Díjjegyes levelezőlap *(Perbete)* és csehszlovák – 50 h-s – bélyeggel bérmentesített levelezőlap *(Munkács)*

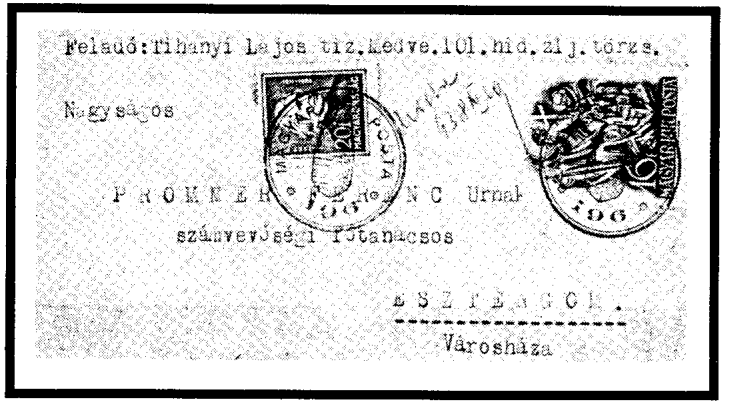

5. ábra Egyházgellén feladott, szabályos bérmentesítésű köznapi levél 2 db 10 f-es bélyeggel

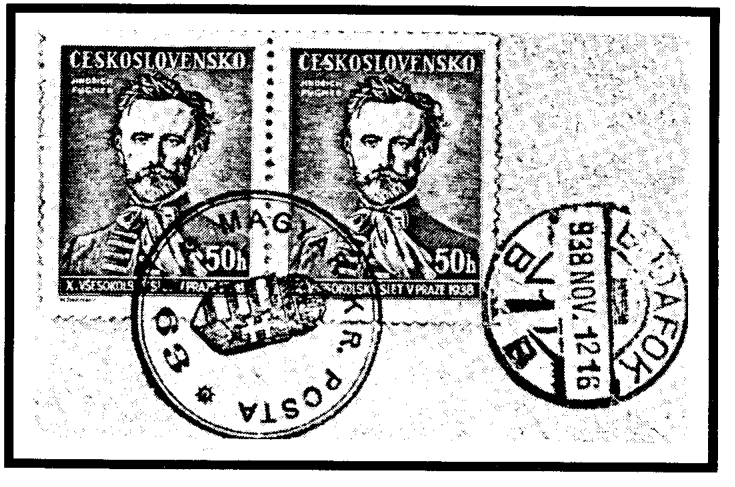

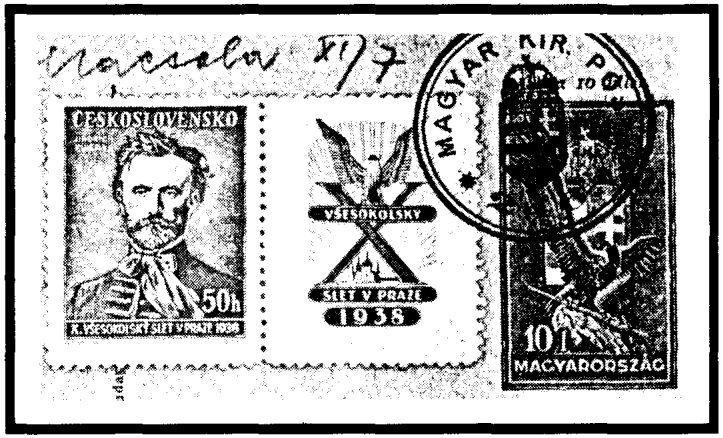
7. ábra Csehszlovák bélyegekkel bérmentesített távolsági levél *(Dunaradvány)*

6. ábra Medvén feladott, minden bizonnyal nem a túlsúly, hanem a 16 f-es bélyeg elégtelensége miatt 20 f-es bélyeggel bérmentesített (4 f-es címlet hiánya miatt túlbérmentesített) levél. A feladó bevonuló honvéd

8. ábra Szabályosan felhasznált csehszlovák bélyegek levélen, a 163-as sz. pótbélyegzővel kezelve

9. ábra Csehszlovák szelvényes bélyeg indokolatlan felragasztása díjjegyes (10 filléres) levelezőlapon

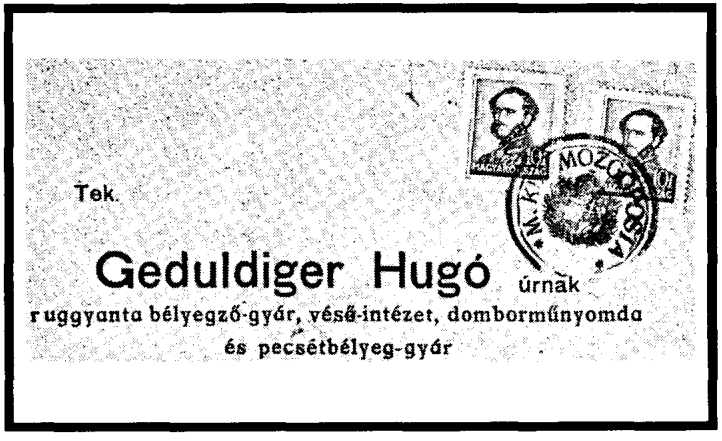

10. ábra Pótbélyegző használata szállítólevél-szelvényen

11. ábra Mozgóposta-bélyegzések

12. ábra Mozgópostán kezelt szabályos bérmentesítésű üzleti levél

Fontoljuk meg és vessük latba...

Orbán Ferenc (Dánia)

A Magyar bélyegek kézikönyve az 1850 és 1900 közötti időszakra kiadásonként tárgyalja a különféle viteldíjakat, részben a régóta használatban volt súlyegység alapján. A lat 17,5 grammal méri és az 1871-es kiadásnál nincs említés a kilogramm-rendszer bevezetéséről.

Szeretném röviden összefoglalni, hogy mi volt a tényleges helyzet az önálló magyar postaigazgatás első éveiben, utalva A. Cassinelli 1866-végén kiadott könyvére: „Die ausübende Staatspostdienst in Oesterreich".

1866. I. 1-ig az osztrák posta a bécsi fontot használta súlyegységként (560 g), ennek 1/32-ed része volt a lat (17,5 g). Az 1865. XI. 21-én kelt császári nyílt paranccsal új súlyrendszerre tértek át a postai kezelésben, ez volt a vámfont (500 g), ennek 1/30-ad része a vámlat (16,66 g), amit további tizedrészekre osztottak.

A nevezett időpontban az osztrák posta három különféle súlyegységet használt a *levélpostánál.*

1. *Bécsi font*
   a) Levélküldemények Görögországba és a Jóni-szigetekre 1867. IX. 13-ig, amikor is áttértek a vámfontbani mérésre;
   b) Az olasz államokba címzett és az azokon átszállítandó küldemények 1867. VI. 1-ig, amikor is áttértek a vámfontbani mérésre;
   c) Levélposta-küldemények Oroszországba.

2. *Vámfont*
   a) Levélposta-küldemények belföldi forgalomban;
   b) Ausztriából Törökország európai és ázsiai területén, a Dunafejedelemségekben, Szerbiában és Egyiptomban működő cs. k. postahivatalokhoz címzett és azoktól Ausztriába küldött levélpostai küldemények. Úgyszintén oly levélpostai küldemények, amelyek pl. Alexandrián át Kínába, Kelet-Indiába és Ausztráliába vagy ezen országokból Ausztriába küldettek;
   c) Levélpostai küldemények az Északnémet Postaegylet (1866-ban még Német–Osztrák Postaegylet), Bajorországba, Württembergbe és Bádenbe 1868. I. 1-ig;
   d) Levélpostai küldemények, amelyeket az Északnémet Postaegylet területén át idegen országokba, pl. Hollandiába, Belgiumba, Nagy-Britanniába, Dániába, Svédországba, Norvégiába és a tengerentúli országokba szállítottak;
   e) Levélpostai küldemények Svájcba.

3. *Kilogramm*
   a) Franciaországba címzett vagy azon át szállítandó levélpostai küldemények;
   b) Olaszországba, Máltára, Tuniszba és Tripoliszba címzett levélpostai küldemények Svájcon át szállítva, de csak az olasz és a tengeri szállítás viteldíjának a kiszámítására.

A *kocsiposta* az egyleti (1866-ban Német–Osztrák Postaegylet) kocsipostaküldeményeket 1 font súlyig vámlatokban mérte, azon felül bécsi fontban, amelyet a mérés után a vámfontra redukáltak. Pénzes levelek súlyát 1/20 vámlatnyi pon-

tossággal kellett mérni. 1/10 vámlatnál nagyobb méréshiba után 50 kr pénzbírság járt. A levelek súlyát fekete tintával a levél címoldalára írták egy törtszám alakjában: a számlálóba a bécsi, a nevezőbe a vámlatot.

A vámlat grammokban való átszámítása névleges érték alapján, kerekítve történt. A postaszerződésekben az elszámolás alapjául 1 vámlat 15 grammként, 2½ vámlat 40 grammként szerepel.

A magyar posta az osztrákkal egyidejűleg 1873. VII. 1-jén tért át a kilogrammrendszer használatára, mind a belföldi, mind a külföldi forgalomban, 9/10 vámlatot 15 grammnak számítva.

FIGYELMÉBE AJÁNLJUK

Az 1789. évi postadíjszabás

Hrabál László

A közelmúltban került birtokomba az ábrán kicsinyítve látható 1789. évi *magyar- és erdélyországi postadíjszabás.*

A gépi előállításra utaló, átlagosan 0,2 mm vastag, kissé érdes felületű papír mérete 227 x 358 mm. Feltehetően címert ábrázoló vízjelének csak egy része esik a papírra, amelynek többi részén egymásra merőleges vízjelvonalak találhatók.

A fekete festékkel nyomtatott szöveg 210 x 343 külméretű keretben van, és természetesen gótbetűs. A súlyegységek *fontban,* ill. ennek harmincketted részében, *latban* vannak feltüntetve, a pénznem pedig a 60 *krajcár*ra oszló *forint.*

A fejléc szövege egyértelműen jelzi, hogy ezen tarifarendelet 1789. november 1-től kezdődően volt érvényben a magyar- és erdélyországi örökös tartományokban lovas postával szállítandó levelek és csomagok feladásakor és átvételekor.

A tarifa kéthasábos, az első hasáb a külföldnek számító, a második a belföldnek számító címekre küldött küldemények díjait tartalmazza.

A *Philatelica* 71/2 számában „A bélyegelőtti levelek postajelzései és viteldíj rendszere" címmel megjelent, az 1850 előtti díjszabásokat ismertető cikk adatai a táblázattal nem mindenütt egyeznek.

Tarordnung

Welche für die Aufgabe und Abnahme der Briefe und Pakete bey der reitenden Post in den königlich hungarisch = und siebenbürgischen Erblanden, vom ersten November 1789. zu beobachten ist.

Erklärung

Erste Klasse.

Alle Briefe, die in fremde Staaten, in das römische Reich, in die österreichische Niederlande, und wälsche Staaten, und in das Großherzogthum Toskana bestimmt sind, oder aus selben einlangen, haben das Briefporto nach der ersten Klasse zu zahlen.

Zweyte Klasse.

Briefe, welche aus den k. k. böhmischen, österreichischen, gallizischen, hungarischen, und siebenbürgischen Erblanden, aus Tyrol und den österreichischen Vorlanden kommen, oder in dieselbe gesendet werden, sind nach der zweyten Klasse zu behandeln.

Anmerkung.

Ein Pfund überwiegende Briefe und Pakete zahlen in der ersten Klasse für jedes Loth 2. kr. in der zweyten Klasse für jedes Loth 1 kr.

Die inländischen Briefe können bey der Aufgab gegen Bezahlung des Auf = und Abgabsporto frankiret werden.

Erste Klasse. Ausländische Briefe. Aufgab oder Abgab.						Zweyte Klasse. Inländische Briefe. Aufgab und Abgab.					
Loth.	fl.	kr.	Loth.	fl.	kr.	Loth.	fl.	kr.	Loth.	fl.	kr.
Einfacher Brief oder ein halb Loth ½	—	8	....	..	..	½	—	4	....	..	..
Doppelter Brief oder ein ganzes Loth 1	—	16	....	..	..	1	—	8	....	..	..
1½	—	24	19	3	22	1½	—	10	19	1	11
2	—	32	19½	3	26	2	—	12	19½	1	12
2½	—	40	20	3	30	2½	—	14	20	1	13
3	—	48	20½	3	32	3	—	16	20½	1	14
3½	—	56	21	3	34	3½	—	18	21	1	15
4	1	4	21½	3	36	4	—	20	21½	1	16
4½	1	12	22	3	38	4½	—	22	22	1	17
5	1	20	22½	3	40	5	—	24	22½	1	18
5½	1	25	23	3	42	5½	—	26	23	1	19
6	1	30	23½	3	44	6	—	28	23½	1	20
6½	1	35	24	3	46	6½	—	30	24	1	21
7	1	40	24½	3	48	7	—	32	24½	1	22
7½	1	45	25	3	50	7½	—	34	25	1	23
8	1	50	25½	3	52	8	—	36	25½	1	24
8½	1	55	26	3	54	8½	—	38	26	1	25
9	2	—	26½	3	56	9	—	40	26½	1	26
9½	2	5	27	3	58	9½	—	42	27	1	27
10	2	10	27½	4	—	10	—	44	27½	1	28
10½	2	14	28	4	2	10½	—	46	28	1	29
11	2	18	28½	4	4	11	—	48	28½	1	30
11½	2	22	29	4	6	11½	—	50	29	1	31
12	2	26	29½	4	8	12	—	52	29½	1	32
12½	2	30	30	4	10	12½	—	54	30	1	33
13	2	34	30½	4	12	13	—	56	30½	1	34
13½	2	38	31	4	14	13½	—	58	31	1	35
14	2	42	31½	4	16	14	1	—	31½	1	36
14½	2	46				14½	1	2			
15	2	50	Pfund			15	1	3	Pfund		
15½	2	54	1	4	18	15½	1	4	1	1	37
16	2	58	2	5	22	16	1	5	2	2	9
16½	3	2	3	6	26	16½	1	6	3	2	41
17	3	6	4	7	30	17	1	7	4	3	13
17½	3	10	5	8	34	17½	1	8	5	3	45
18	3	14				18	1	9			
18½	3	18				18½	1	10			

(Az 1789. évi postadíjszabás)

FIGYELMÉBE AJÁNLJUK

A készpénz-bérmentesítésnél használt ellenőrző számbélyegzőkről még mindig sok mindent nem tudunk, pedig az 1945/46-os infláció ideje alatt részben a bélyeghiány miatt tömegesen alkalmazták azokat leveleken.

Kiállítási anyagomban 18 olyan számbélyegzőt találtam, amiről eddig a Magyar Bélyegek Monográfiája IV. kötet 52–53. oldala, illetve a Philatelica 1981/1 számában Pákozdi László cikke (Készpénz-bérmentesítés 1945–1946-ban) nem tesz említést.

Ezek az alábbiak:

582	Sárszentmihály	(1945. XI. 22.)
4268	Tömörkény	(1945. XII. 5.)
4339	Doboz	(1945. XII. 21.)
4486	Békésszentandrás	(1946. VII. 3.)
5006	Dunaföldvár	(1945. XI. 30.)
5249	Somogyhatvan	(1946. VII. 14.)
5284	Inke	(1945. IX. 16.)
5300	Kapolcs	(1945. III. 27.)
5428	Balhás	(1945. XI. 20.)
5485	Darány	(1946. I. 19.)
5603	Komlósd	(1946. VII. 16.)
5674	Ötvöskónyi	(1946. VII. 12.)
5754	Szakály	(1945. VII. 31.) (Pákozdinál ugyanez Godisa)
6106	Ete	(1946. VII. 11.)
6128	Tatabánya	(1946. IV. 5.)
6377	Mezőörs	(1946. VII. 1.)
6446	Nyárád	(1946. VI. 14.)
8348	Csorna	(1946. VII. 9.)

Ezeket általában készpénz-bérmentesítés esetén részben a *Kifizettetett* bélyegzővel együtt, de több esetben részben bélyeggel bérmentesített, részben készpénzzel történt bérmentesítés esetén alkalmazták.

Egy esetben a posta alkalmazottja egy bélyegzőlenyomat nagyságú kört rajzolt és tintával beleírta: *A bélyegző elveszett,* és mellé számbélyegzést tett. De használtak kisegítő készpénz-bérmentesítő bélyegzőkkel, vagy hk-bélyegzőkkel együtt is.

A felsorolásból még sok szám hiányzik. A gyűjtőtársakra vár, hogy a még meglévő teljes futott küldemények alapján ezeket pótoljuk, hogy összeálljon a megközelítően teljes kép az 1945/46-os évekről.

Lipták István

Az 1913. évi **csomagdíjszabások** két táblázatát „fac simile" közöljük a tárgyévi *Posta- és távíró évkönyv* alapján. Ezek a táblázatok elsősorban azért adhatnak segítséget a gyűjtőknek, mert egy hosszú időszakra jellemzőek (a *Turulos* kiadások teljes időszakára, az utolsó – 1916 októberével kezdődő – rövid szakasz kivételével), és **távolsági díjövek** szerint változó díjszabást tartalmaznak. A díjszabások alapján **a krajcáros időszak belföldi csomagdíjszabása** is rekonstruálható: a *korona-fillér* érték 2-vel való osztásával megkapjuk a *forint-krajcár* értéket (a díjövek azonosak voltak). Jól mutatja ezt az, hogy valamennyi díjtétel 6-tal osztható (a 3 krajcáros lépcsőnek megfelelően). A nemzetközi díjszabások gyakorlatilag 1913-ra érvényesek (a változások miatt a nemzetközi díjak táblázata mindig módosult), de tájékoztató jelleggel ez is jól használható, főleg külföldi magyar gyűjtőtársaink részére, ahol ez a fajta anyag gyakoribb.

Arra is felhívjuk a figyelmet, hogy a turulos időszak szállítólevél-bérmentesítéseiről *Glatz István* lapunkban már korábban részletes cikket publikált (84/1. szám).

V. G.

II. Csomagok és pénzeslevelek a belföldi osztrák, bosnyák*) és német forgalomban.

Súlyporto.

Osztrák-magyar-bosnyák egységes súlyportó
Pénzeslevelek és csomagok 5 kg. 60 fill. l.
Csomagok 5 kg.-tól 10 kg.-ig 160 „

Bosnyák súlyportó.*)
Csomagok 10 kg. felül minden kg. . . 10 fill.

Belföldi, osztrák és német súlyportó.

Súly	távolsági fokozat I.	II.	III.	IV.	V.	VI.
	kilométer 75	150	375	500	750	1125
	k. f.	k. f.	k. f.	k. f.	k. f.	k. f.
250 gr. pénzeslevelekért belföldön, Ausztriába és Németországba franko	— 24	— 48	— 48	— 48	— 48	— 48
porto	— 36	— 60	— 60	— 60	— 60	— 60
csomagokért belf. Ausztriába, Németországba 5 kg. fko	— 30	— 60	— 60	— 60	— 60	— 60
porto	— 42	— 72	— 72	— 72	— 72	— 72
6 kg.	— 36	— 72	— 84	— 96	1 08	1 20
7 „	— 42	— 84	1 08	1 32	1 56	1 80
8 „	— 48	— 96	1 32	1 68	2 04	2 40
9 „	— 54	1 08	1 56	2 04	2 52	3 —
10 „	— 60	1 20	1 80	2 40	3 —	3 60
11 „	— 66	1 32	2 04	2 76	3 48	4 20
12 „	— 72	1 44	2 28	3 12	3 96	4 80
13 „	— 78	1 56	2 52	3 48	4 44	5 40
14 „	— 84	1 68	2 76	3 84	4 92	6 —
15 „	— 90	1 80	3 —	4 20	5 40	6 60
16 „	— 96	1 92	3 24	4 56	5 88	7 20
17 „	1 02	2 04	3 48	4 92	6 36	7 80
18 „	1 08	2 16	3 72	5 28	6 84	8 40
19 „	1 14	2 28	3 96	5 64	7 32	8 —
20 „	1 20	2 40	4 20	6 —	7 80	9 60
21 „	1 26	2 52	4 44	6 36	8 28	10 20
22 „	1 32	2 64	4 68	6 72	8 76	10 80
23 „	1 38	2 76	4 92	7 08	9 24	11 40
24 „	1 44	2 88	5 16	7 44	9 72	12 —
25 „	1 50	3 —	5 40	7 80	10 20	12 60
és így tovább 50 kg.-ig, érczpénzt tartalmazó küldeményekért 65 kg.-ig kg.-kint még	— 06	— 12	— 24	— 36	— 48	— 60

Értékportó

Érték k.-ig	Díj
Belföldön és Ausztriába 100 k.-ig	fill. —.06
Boszniába 300 K-ként közös értékdíj 10 fillér	
Belföldön, Ausztria- és Németországba 600 k.-ig	—.12
600 k.-án felül	
900	—.18
1200	—.24
1500	—.30
1800	—.36
2100	—.42
2400	—.48
2700	—.54
3000	—.60
3300	—.66
3600	—.72
3900	—.78
4200	—.84
4500	—.90
4800	—.96
5100	1.02
5400	1.08
5700	1.14
6000	1.20
6300	1.26
6600	1.32
6900	1.38
7200	1.44
7500	1.50
és így tovább 300 kor.-kint még	—.06

Terjedelmes küldeményekért fenti súlydijak másfélszerese jár.

Az *express-küldeményekért*, melyek *frankokényszer* alá esnek, a rendes frankón kívül még darabonkint külön express-dij jár, mely csomagokért 50 fillér, pénzeslevelekért 30 fillér.

Az *utánvétellel terhelt* kocsipostai küldeményekért a szabályszerü súly-, esetleg értékportón kívül az utánvételi összeg közvetitéséért jutalék (provisio) jár, mely a belföldön Ausztriába és Boszniába 1000 kor.-ig 4 k.-kint, vagy ennek töredéke után 2 fill., de legalább 12 fill., Németországba 1000 kor.-ig 2 kor.-ként 2 fill., de legalább 12 fill.

* Boszniába: 10 kg.-ig az osztrák-magyar-bosnyák szállitásért egységes, 10 kg.-on felüli osztrák-magyar és külön bosnyák súlyportó jár.

IV. Nemzetközi postacsomagok.

Rendeltetési ország E — Express (nk. postacsomagokért 50 fill.)	Súly: Súlymaximum kg.	Súlydij: rendes fillér	Súlydij: terjedelmes fillér	Érték: értékmaximum frank	Érték: bizt. díj à 300 frank fill	Utánvét: utánvételi maximum kor.	Utánvét: jutalék à 20 kor. fil.	Vámnyilatkozat drb.
Amerikai Egyesült Államok: bármely helyre Fiumén át	1	100						
	2	160						
	3	250	—	—	—	—	—	2
	4	340						
	5	430						
New York, Brocklyn, Hoboken és Jersey-City városokba Fiumen át	1.360	130	185	korlátlan				
	1.360-3	215	308					
	3 - 5	295	413					
Belgium E.	5	150	225	korl.	15	1000	20	3
Bulgária, Kelet Ruméliával	5	175	—	—	—	500	20	2
Dania E.	5	150	225	korl.	15	1000	20	2
Egyptom	5	150	225	10000	20	1000	20	3
Franczia ország:								
1. Anyaország Monacoval	5	150	225	10000	15	1000	20	2
2. Corsika	5	200	290	5000	80	1000	20	2
3. Algeria	5	200	—	5000	30	1000	20	3
Görögország:								
a) görög postahivatal	5	200	—	—	—	800	20	3
b) osztr.-Lloyd ügynökség	5	150	175	korl.	15	1000	20	3
Japán, Formoza, Sachalin:								
Olaszországon át	5	375	—	1000	25	—	—	2
Egyptomon át	5	425	—	3000	35	1000	20	2
Oroszországon át	5	575	—	3000	30	1000	20	7
Luxemburg E.	5	125	90	10000	15	1000	20	2
Malta	5	200	—	1000	25	—	—	2
Montenegró	5	100	150	korl	10	1000	20	2
N gybritannia és Irland E.	5	225	—	10000	25	—	—	2
Németalföld (Hollandia)	5	150	—	1000	15	1000	20	3
Norvégia via Hamburg	5	175	265	korl.	25	1000	20	2
Olaszország és San-Marino	5	125	—	1000	10	000	20	2
Oroszország	5	175	—	120.000	10	1000	20	3
Portugália, Madeira, Azorok	5	200	—	500	25	500	20	2
Románia	5	125	175	korl.	10	1000	20	2
Spanyolország	3	225	—	—	—	—	—	5
Svájcz	5	100	150	korl.	10	1000	2	2
Svédország	5	250	340	korl.	15	1000	20	2
Szerbia:								
Belgrád és Sabáczba	5	70	105	korl.	10	1000	2	*) 3
Szerbia egyéb helyeire	5	100	150	korl.	10	1000	2	*) 3
Törökország:								
I Osztrák postahivatalok:								
a) Konstantinápoly és Smyrna Triesten át	5	125	190	korlátlan	20	1000	20	2
b) Egyéb helyekre Triesten át	5	125	190		20	utánvétel 12 K-ként 2 f., de legalább 12 f.		2
II. Osztrák Lloyd-ügynökségek Triesten át	5	150	175		15	1000	—	2
III. Török Ottomán postahiv.:								
a) Európai Törökország Szerbián át	5	175	—	500	15	500	20	3
b) Ázsiai Törökország Szerbián át	5	225	—	500	15	500	20	3
Tripolis:								
I. Olasz postahivatal:								
Benghazi	5	175	—	1000	25	1000	20	2
Tripolis	5	150						
II. Franczia postahiv. Tripolisban	5	250	—	500	20	500	20	3
Tunis	5	275	—	1000	30	1000	20	3

* 4 K.-ként 2 f., de legalább 12 f.

Index

1 *István Gazda: Postal censorship in Hungary (II.)*

The author continues his previous articles (see: 1985/1 and 1986/1) about censorship and discusses this time the post WW I period (1918–1924). The article gives first a historical background of the period and deals thereafter separately with the censorship of the Republic, of the Soviet-Republic, those of the various occupants and those used after Trianon.
A Table showing censor places and the marks used form an important addition to the article.

2 *Gerhard Wessely: The frequency of the 1850 Austrian issue on letters*

The author tries to ascertain the frequency of the occurance of each stamp of the 1850 Austrian set – which was used in Hungary too – on covers or cut-outs, considering also paperquality and type variations. The estimated figures help to evaluate their rarity and price.
When regarding the given figures one has also to take into consideration that Hungarian occurances are scarcer than the Austrian ones.

3 *Dr. Zoltán Palotás: The „reserve" postal cancellers in Upper-Hungary in 1938*

The postal service was re-established in the recovered territory of Upper-Hungary (= Southern Slovakia) immediately after the arrival of the Hungarian troops. New Hungarian cancellers brought were however not sufficient to settle the unusually increased postal service in more than 120 villages. The Hungarian post was forced to put in use its so called „reserve" cancellers (those showing numbers only instead of township names and date). There were 127 rubber and 3 steel cancellers used for a very short period (in many cases for a few days only). The author attempts to establish their value in points in accordance with their period of use and the population of the place where used. These are perhaps the scarcest cancellations of the Hungarian post.

Please note

- *Ferenc Orbán* (Danmark): Weights used in connection with postal rates in the second half of the previous century and the introduction of the kg-system.
- *László Hrabál:* Postal rates of the year 1789
- Parcel postal rates published in the *Postal and Telegraph Almanach* of 1913.
- *István Lipták:* Some additions to the question of the numerical cancellers used in 1945/46

Sommaire

1 *István Gazda: Censure postale en Hongrie (II.)*

L'auteur continue à faire connaitre les censures appliquées durant la période ayant suivi la première guerre mondiale (1918–1924) qui faisaient l'objet de l'article paru dans notre numéro 86/1. Après avoir fait connaitre les conditions historiques, il expose dans un autre chapitre, les censures en vigueur durant la République, la République des Conseils, les différentes occupations du pays et après le traité de Trianon. L'intérêt de cet article est augmenté par un tableau où figurent les lieux où étaient appliquées ces censures et les types des oblitérations utilisées.

2 *Gerhard Wessely: La fréquence des timbres autrichiens émis en 1850 sur les lettres*

L'auteur s'applique á différencier et á déterminer la fréquence de l'utilisation des séries de différentes valeurs des émissions de timbres autrichiens de 1850, utilisées également en Hongrie et ce sur base de la qualité des papiers utilisés et des types qui se présentent. Tout cela permet de faire une évaluation du nombre de timbres parus, des raretés, établissant ainsi la valeurs qu'ils représentent. Dans tout cela il faut aussi prendre en considération en ce qui concerne les chiffres indiqués, que ceux-ci étaient pour la Hongrie, de beaucoup plus petits que ceux pouvant être appliqués pour l'Autriche.

3 *Dr. Zoltán Palotás: Les cachets utilisés lors de la réannexion en 1938 de la Hongrie septentrionale.*

Les services postaux commencèrent à fonctionner immédiatement après la réoccupation des territoires de la Hongrie septentrionale par troupes hongroises. Mais dans plus de 120 localités les cachets postaux hongrois se révélèrent en nombre insuffisant par suite de l'augmentation des services. Le service des postes se trouva de ce fait dans l'obligation d'utiliser des cachets supplémentaires, dont 127 en caoutchouc et 3 autres en acier. Ceux-ci ne furent employés que durant une courte période, et même parfois durant quelques jours seulement. L'auteur tente d'établir les valeurs de ces cachets en points, d'après la durée de leur usage et le nombre des habitants de la localité. Il s'agit là des cachets se plaçant peut-être parmi les plus rares de la poste hongroise.

Nous attirons votre attention

Ferenc Orban, Danemark article sur le tarif postal appliqué au cours de la seconde moitié du siècle dernier, avec l'introduction du système des poids en kilogrammes.

László Hrabál – Communication sur le tarif postal en vigueur en 1789.

Tableau du tarif postal et télégraphique utilisé en 1913. (paquet postal)

István Lipták – Commplément sur le thème des cachets numérotés de contrôle des années 1945–1946.

Inhaltsverzeichnis

1 *István Gazda: Postalische Zensur in Ungarn (II.)*

Der Author setzt seine frühere Artikel (siehe 1985/1 und 1986/1) mit der Bekanntgabe der Nachkriegszensur (1918–1924) fort. Nach Zusammenfassung der historischen Ereignisse der Epoche, werden die Zensuren der Republik, der Räterrepublik, die Besetzungszensuren sowie die in Ungarn nach Trianon verwendeten je Kapitel separat behandelt.
Einen wichtigen ergänzenden Teil des Artikels bildet eine die Zensurstellen und Zensurstempel zusammenfassende Tabelle.

2 *Gerhard Wessely: Die Häufigkeit der österreichischen Briefmarken des Jahres 1850 auf Brief*

Der Verfasser versucht auf Grund seiner Erfahrungen das Vorkommen der einzelnen Briefmarken der ersten österreichischen Serie von 1850 – die auch in Ungarn verwendet wurde – auf Brief bzw. Briefstücke abzuschätzen uzw. die Papier- und Typen Unterschiede ebenfalls beachtend. Die geschätzten Stückzahlen helfen auch deren Rarität bzw. die Wertbestimmung feststellen zu können. Bezüglich der numerischen Angaben des Artikels sollte auch die Tatsache in Betracht gezogen werden, dass das ungarische Vorkommen seltener ist als das österreichische.

3 *Dr. Zoltán Palotás: Die Ersatz-Stempeln von Ober-Ungarn in 1938.*

In dem von der CSR im Herbst 1938 zurückerworbenen Gebiet sog. Oberungarn (= Südslowakei) wurde der Postdienst sofort nach dem Einmarsch der ungarischen Truppen aufgenommen. In mehr als 120 Ortschaften erwiesen sich aber die mitgebrachten Poststempeln als ungenügend, das enorme Postaufkommen zu bewältigen. Die ungarische Post musste provisorische Nummer-Stempeln (127 aus Gummi und 3 aus Stahl) im Gebrauch nehmen. Diese Stempeln waren nur kurze Zeit – oft nur Paar Tage – im Gebrauch. Der Autor versucht den Punktwert dieser Stempeln nach Laufzeit und laut Einwohnerzahl der Gemeinden annähernd festzustellen: Es handelt sich um äusserst seltene Postdokumente.

Bitte beachten sie

- *Ferenc Orbán:* (Dänemark): Die bei den postalischen Tarifen der zweiten Hälfte des vorigen Jahrhunderts verwendeten Gewichtseinheiten und die Einführung des Kg-Systems.
- *László Hrabál:* Die Posttarife des Jahres 1789.
- Die im *Post- und Telegraphen Jahrbuch* des Jahres 1913 mitgeteilten Paket Tarifen.
- *István Lipták:* Ergänzung zur Frage der Nummerstempel der Jahre 1945/46

Содержание

1 *Иштван Газда: Почтовая цензура в Венгрии*

Автор продолжает свою статью опбликованную в номере ознакомлением цензуры в период после первой мировой войны, – 1918–1924 годов. После ознакомления с историческим обстоятельством в отдельной главе прорабатывает вопросы цензуры в Республике и Республике советов в условиях разных оккупаций после Трианонского мира.
Важной дополнительной частью статьи является таблица с указанием мест цензуры и штампов.

2 *Др. Золтан Палоташ: Дополнительные штампы в присоединенных в 1938 Восточных областях*

После ввода армии в Восточных областях Венгерская почта сразу начала свою работу. Однако чем в 120 и населенных пунктах почтовых штампов не хватало. Поэтому почта вынуждена была использовать 127 резиновых и 3 стальных дополнительных штампа. Их применяли недолго, некоторых всего несколько дней. Автор пытается дать грубую оценку дополнительных штампов, принимая во внимание время их применения и количество населения. Предполагают, что эти дополнительные штампы относятся к редчайшим венгерским штампам.

Предлагаем Вашему вниманию:

- *Ференц Орбан (Дания):* Очерк о весовых единицах и почтовых тарифах во второй половине прошлого столетия
- *Ласло Храбал:* О почтовых тарифах 1789 года
- Таблица тарифов посылок по данным *альманаха Почты и телеграфа* за 1913 год
- *Иштван Липтак:* Дополнение к теме контрольных штампов 1945–46 годов

3 *Герхард Вессели: Частота австрийских марок издания 1850 года на письмах*

Автор на основе практической оценки по типам разных достоинств и качеству бумани пытается различить частоту применения впервые в 1850 году изданных австрийских марок, которые применялись и в Венгрии Оценка количества дает помощь в определении их редкости. В приведенных цифровых данных необходимо учесть, что в Венгрии эти марки использовались реже чем в Австрии.

Ára: 40,– Ft